

NORD-TROMS
PLAN OG EIENDOM

Nordreisa kommune
Ráissa suokhan
Raisin komuuni

Arealstatus Nordreisa

Kunnskapsgrunnlag KPA for Nordreisa kommune 2025

Innhold

Her kan du lese om:

<u>Kommuneplanens arealdel</u>	<u>s. 4</u>
<u>Nasjonalt perspektiv</u>	<u>s. 10</u>
<u>Regionalt perspektiv</u>	<u>s. 22</u>
<u>Næringsliv</u>	<u>s. 28</u>
<u>Bolig og befolkning</u>	<u>s. 42</u>
<u>Natur og klima</u>	<u>s. 48</u>
<u>Arealforvaltning</u>	<u>s. 58</u>
 <u>Begrepsavklaringer</u>	 <u>s. 76</u>

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget er del to i rekken av prinsippavklaringer for kommuneplanens arealdel (KPA). Kommuneplanens samfunnsdel (KPS) har lagt mye av grunnlaget for hvilken retning kommunen skal satse.

KPS har en overordnet arealstrategi som ligger til grunn for oppstart av arealplanarbeidet. Videre er det mange interesser, både lokale, regionale og nasjonale, som skal ivaretas i KPA.

Før planprogrammet fastsettes, er det derfor å viktig å gjøre noen prinsippavklaringer. Dette gjør prosessen smidigere og mer forutsigbar for alle involverte. Diskusjonen av kunnskapsgrunnlaget vil kunne peke på prinsippløsninger, utbyggings-/arealbehov og viktige områder/areal som bør bevares.

Avklaringene skal bygge videre på KPS og arealstrategien, og samtidig ta for seg konkrete arealbehov som følge av målene i samfunnsdelen.

Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet og hvilke problemstillinger som anses som viktige med tanke på miljø og samfunn.

Kommuneplanens arealdel

Her kan du lese om:

<u>Planprosessen</u>	<u>s. 6</u>
<u>Planprogram</u>	<u>s. 6</u>
<u>Arealformål i KPA</u>	<u>s.8</u>

Kommuneplanens arealdel (heretter KPA) er sammen med kommuneplanens samfunnsdel (heretter KPS) kommunens viktigste verktøy for å styre utviklingen i et langsiktig perspektiv. Planen viser sammenhengen mellom samfunnsutvikling og fremtidig arealbruk.

KPA har bindende virkning for bruken av arealene, og gir grunnlag for å utarbeide mer detaljerte planer for enkeltområder og å fatte beslutninger i enkeltsaker i tråd med kommunale, regionale og nasjonale mål.

Planen omfatter alle kommunens arealer, på land, og er grunnlaget for utformingen og utviklingen av det fysiske miljøet. På denne måten kan kommunen sikre kvaliteter og verdier, og legge til rette for utbygging og vern tilpasset lokale forutsetninger. Arealplanlegging skal følge retningen gitt i KPS og svare ut nasjonale og lokale samfunnsmessige behov.

- Følgende bør diskuteres:
- Utbyggingsretninger
 - Fortettings- og transformasjonsområder
 - Kommunikasjonslinjer og -knutepunkt
 - Langsiktige grenser for utbygging mot LNFR-områder

KPAs hovedmål er å skape helhet i planleggingen av arealene, slik at enkelttiltak blir gjennomført innenfor en helhetlig ramme. KPA er en overordnet plan, mens en mer detaljert planlegging av arealene vil kreve detaljplanlegging, slik som en reguleringsplan.

I områder med komplekse og detaljerte problemstillinger, og der det skal gjennomføres større bygge- og anleggsarbeider kreves det reguleringsplan. Reguleringsplan kreves også når bestemmelsene i KPA fastsetter det.

Det er vanlig at det kreves reguleringsplan i områder som er avsatt til utbyggingsformål i KPA.

Hva er hovedforskjellene mellom KPA og detaljplaner?

Forskjellene kan listes slik:

- KPA er en overordnet plan, mens reguleringsplan er en mer detaljert plan.
- KPA gir ikke ekspropriasjonsgrunnlag*. Reguleringsplan kan gi ekspropriasjonsgrunnlag.
- Kommunestyrets vedtak om arealdel til kommuneplan kan ikke påklages**, det kan et reguleringsplanvedtak.
- Kommuneplanprosessen har mindre omfattende varslingsbestemmelser overfor private enn tilsvarende prosess for reguleringsplan.
- KPA gir ikke adgang til å stille vilkår for utbygging og arealbruk i samme utstrekning som i reguleringsplaner med tilhørende bestemmelser.
- Kommuneplanen har mindre mulighet for underinndeling av visse arealformål og gir ikke anledning til å kombinere ulike hovedformål.
- En reguleringsplan kan gi vesentlig mer detaljerte bestemmelser enn en kommuneplan.

*Ekspropriasjon av eiendom innebærer at grunneier må gi fra seg hele, eller deler av, eiendommen mot erstatning. Som oftest er det det offentlige som gjennomfører ekspropriasjon dersom arealet er av særlig samfunnsmessig verdi.

**At noe kan påklages vil si at man gir adgang til å pålegge at saken skal behandles en gang til på et annet nivå.

Planprosessen

Det er viktig med tidlig involvering i planprosessen. Dette gjelder medvirkning med lag, foreninger, utvalg og befolkning, samt politisk og administrativ medvirkning. Politikere og administrasjon ble involvert i prosessen med KPS i form av møter, politiske verksted, mulighet for å gi politiske innspill, og en sortering av tema som var ønsket prioritert.

Politisk verksted blir arrangert tidlig i prosessen, slik at politisk styre kan diskutere grunnlaget for KPA ut fra et felles kunnskapsgrunnlag. Dette kan stake ut planenes retning tidlig og gi økt forutsigbarhet for involverte parter. Planprogrammet skal gi retning og være førende for resten av prosessen. Etter fastsatt planprogram åpnes det opp for at befolkning og næringsliv kan komme med egne innspill, fundamentert i planprogrammet. Dette innebærer at alle innspill vil vurderes opp mot politiske prioriteringer, lokalt og nasjonalt. Vurderingen vil også gjelde for urealiserte arealer i gjeldene KPA.

Planprogram

Planprogrammet er en «plan for planen», og skal beskrive formålet med planarbeidet, tidsfrister, deltagere, opplegg for medvirkning, alternativvurderinger og behovet for utredninger.

Planprogrammet legger grunnlaget for planarbeidet, og skal være en oversikt som tydeliggjør veien frem til en ferdig plan. Planprogrammet skal derfor videreføre mål og arealstrategi fra KPS, og synliggjøre hvordan disse vil bli ivaretatt inn i arealdelen. Arealstrategien vil bli utdypet for å tydeliggjøre føringene.

Før planprogrammet utarbeides bør kommunens framtidige arealbehov være avklart. Det er disse avklaringene som er grunnlaget for revidering av KPA. Planprogrammet skal skildre hvordan tidlig og god medvirkning, konsultasjon, og dialogmøter skal bli ivaretatt i prosessen. Hensikten er å sikre at man får diskutert prinsippløsninger, og utbyggings- og arealbehov, for å kunne utforske konkrete løsninger på mulige utfordringer og konsekvenser gjennom planprosessen.

Gjennomføringen av konsekvensutredninger skal også beskrives. Hvordan utredningene skal sikre at miljø og samfunnsverdier blir ivaretatt, og hvilke begrunnelser som vil ligge til grunn for alternativvurderinger.

KPA er kommunens ønskede plan for utbygging, og skal bygge videre på KPS og målsetninger i kommunen. Planen skal i all hovedsak ikke være innspillbasert, men innspill vil kunne bidra til å nå kommunens målsetninger.

Planprogrammet skal dermed sikre en metodisk tilnærming til de ulike prosessene, og at de ulike delene av KPA blir gjennomført etter fastsatt planprogram.

I tillegg til lovkrav om hva planprogrammet skal inneholde, vil det kunne forenkle prosessen å vurdere/diskutere følgende tema:

- Mål og arealbehov fra KPS
- Utdyping og tydeliggjøring av arealstrategi
- Plan for medvirkning, inkludert konsultasjoner
- KU – hvilke utredningstemaer og alternativvurderinger

Som en «plan for planen» kan planprogrammet sammenlignes med en avtale som skal følges opp.

Hva skjer med et innspill til KPA?

Ved å gi en tydelig retning for prosessen i planprogrammet vil man tidlig kunne avklare om bruk eller vern av et område er i samsvar, eller i konflikt med, kommunens ønskede utvikling. Dette forenkler kommunens arbeid med å sile ut uaktuelle utbyggingsforslag, og forkorter tiden som går med til konsekvensutredning. Samtidig gir det innbyggere, grunneiere og utviklere en forutsigbarhet om hvilke innspill til endret arealbruk det er realistisk å få gjennomslag for.

Innspill til planen må svare til satsningsområder i KPS, og være i henhold til føringer i planprogrammet. I tillegg bør innspillet fortelle om kjente verdier i området.

Forslag til endringer av arealbruk vil i første omgang vurderes som relevant eller irrelevant for KPA. Videre vil det måtte vurderes opp mot overordnede mål og planer, både lokale, regionale og nasjonale.

Er innspillet godt begrunnet, og i henhold til overordnede interesser, vil det gå gjennom en konsekvensutredning, før arealendringen eventuelt blir vedtatt av politisk styre.

Hva betyr det når et areal settes av til utbygging i KPA?

Når et areal settes av til utbygging i KPA, betyr det at området er definert som et område som kan utvikles for spesifikke formål. Dette skjer gjennom kommuneplanens arealdel, som er en overordnet plan som styrer hvordan ulike områder i kommunen kan brukes, og setter rammene for fremtidig utvikling.

Når et område er satt av til utbygging i KPA, innebærer det at kommunen har planlagt at området skal kunne utvikles til avsatt formål. Det betyr ikke nødvendigvis at utbygging skjer med én gang. Planen gir en rettslig ramme for hvordan området kan utvikles, men konkret utbygging vil kreve mer detaljerte reguleringsplaner og byggetillatelser før det kan starte.

Foto: Yvonne Holth
Nordnorge.com

Underformål til bebyggelse og anlegg:	Planfarge:	Beskrivelse/eksempel:
Boligbebyggelse		Brukes på alle former for helårs boligbebyggelse og boligbruk. Dette omfatter også tilhørende anlegg, som fellesarealer, uthus, garasjer og hage.
Fritidsbebyggelse		Omfatter private fritidsboliger og tilhørende anlegg. Fritidsboliger er sekundærboliger og skal ikke brukes til permanent opphold. Formålet skiller seg fra utleiehytter og fritidsboliger som drives i kommersiell sammenheng, disse skal oppføres i formålet «fritids- og turistformål». I LNFR-områder er hyttebygging forbudt, med unntak av områder avsatt til spredt utbygging av fritidsbebyggelse.
Sentrumsformål		Beskriver arealbruken som er vanlig i et by- eller tettstedsentrum. Her inngår forretninger, tjenesteyting og boligbebyggelse, inkludert nødvendige grønne (ute) arealer til bebyggelsen. Denne bestemmelsen vil være mest aktuell å bruke på et overordnet nivå, der det er stilt krav om reguleringsplan.
Kjøpesenter		Kjøpesenter har ingen fast definisjon, men bør følge nasjonale og regionale retningslinjer for handelslokalisering.
Forretninger		Omfatter arealer og bygninger for detaljhandel, og all form for varesalg til private sluttbrukere. Noen formål som i hovedsak hører inn under næringsbebyggelse (f.eks. håndverksvirksomhet, salg av gårdsprodukter eller tjenesteyting) kan tillates i formålet. Dette bør presiseres i planbeskrivelse og bestemmelser. Formålet inngår også i formålene sentrumsformål og kjøpesenter.
Bebyggelse for offentlig eller privat tjenesteyting		Omfatter offentlig og privat tjenesteyting, som barnehage, helse- og omsorgsinstitusjon, kulturinstitusjoner, administrasjon, sykehjem og skoler.
Fritids- og turistformål		Utleiehytter og andre typer overnattingsanlegg som drives i en kommersiell sammenheng. Her er det den faktiske bruken av arealer, og ikke eierformen som er avgjørende for bestemmelsen. Også campingplasser faller inn under formålet. Enheter som leies ut næringsmessig i minst ni måneder av året vil falle inn under formålet.
Råstoffutvinning		Omfatter uttak av mineralske løsmasser, fastfjellforekomster, industrimineraler og malm under råstoffutvinning.
Næringsbebyggelse		Omfatter kontor, hotell, overnatting, bevertning, industri-, håndverks- og lagervirksomhet, bensinstasjon, vegserviceanlegg og annen næringsvirksomhet som ikke er angitt som eget formål. I KPA er det kun hovedformålet «næringsbebyggelse» som skal brukes.
Idrettsanlegg		Omfatter større anlegg som skianlegg, skiløypetrase, idrettsstadion, nærmiljøanlegg, golfbaner, skytebaner og lignende. Det kan beskrives med påskrift eller bestemmelse hva slags anlegg det er snakk om. Skiløyper kan i KPA tegnes inn som informasjonslinje, eller vises i eget temakart for skiløyper.
Andre typer anlegg		Refererer til de anlegg som er unntatt andre formålsområder.
Uteoppholdsarealer		Formålet skal sikre tilstrekkelige og brukbare arealer til uteopphold, med god kvalitet for boliger, skoler, barnehager og andre bygninger, der det etter kommunens skjønn er viktig å sikre dette. Dette omfatter arealer som er egnet for lek, opphold og rekreasjon.
Grav- og urnelunder		Formålet omfatter kirkegårder, offentlige gravplasser og minnelunder som går inn under gravferdsloven. Det omfatter også gravplasser for trossamfunn utenom den norske kirke.

Arealformål i KPA – hva betyr de?

I følge plan- og bygningsloven skal alt areal i kommunen være dekket av et arealformål i kommuneplanen. Disse arealformålene er:

1. Bebyggelse og anlegg
2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur
3. Grønnstruktur
4. Forsvaret
5. Landbruks-, natur- og friluftformål samt reindrift
6. Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone

I all hovedsak betyr det at områder avsatt til utbygging er avsatt i formål 1. bebyggelse og anlegg. Innmark, utmark og naturområder er i all hovedsak avsatt til landbruks-, natur- og friluftformål samt reindrift – LNFR. Et område avsatt i planen kan kun ha et av hovedformålene. Områder som er avsatt til utbygging blir i tillegg delt i underformål etter hva områder er tenkt utbygget til. Underformålene til et hovedformål kan kombineres innenfor et område, og er nærmere beskrevet i tabellen.

Nasjonalt perspektiv

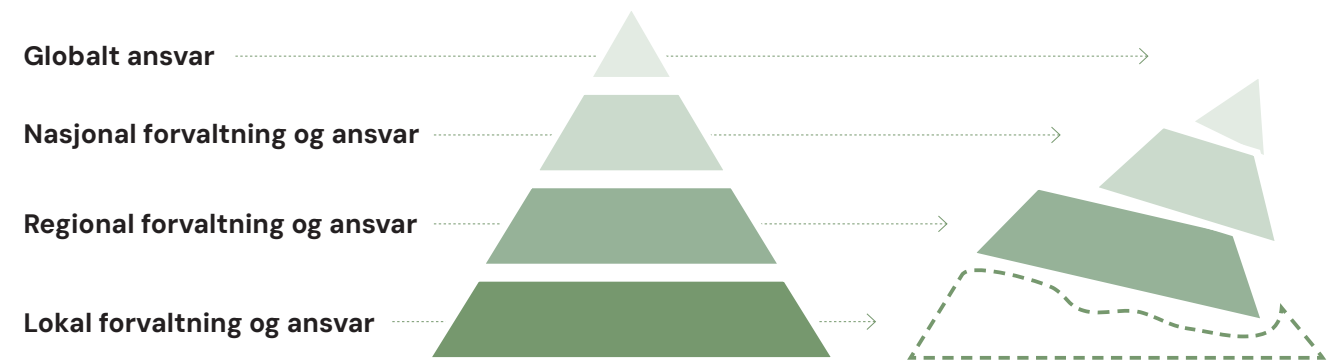
Her kan du lese om:

Karbonlagring globalt og villmark i Europa	s. 12
Nasjonale forventninger til planlegging	s. 13
Nasjonal reiselivsstrategi 2030	s. 17
Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet	s. 18
Nasjonale og vesentlige interesser på miljøområdet	s. 20

Lokal forvaltning og ansvar som grunnmur:

Lokal forvaltning og ansvar er avgjørende for at samfunnet fungerer på alle nivåer. På lokalt nivå forvaltes store verdier, som er essensielle for at de andre nivåene skal fungere. Lokalt håndteres hverdagslige behov som helse, utdanning og infrastruktur, men også klima- og naturutfordringer, hvor lokale tiltak kan ha stor innvirkning på regional, nasjonal og global bærekraft.

Når lokale myndigheter tar ansvar, styrker det samfunnets sammenhengskraft og stabilitet, og legger grunnlaget for et mer rettferdig, effektivt og miljøvennlig samfunn på både regionalt, nasjonalt og globalt nivå.

Nasjonale forventninger er landets politikk, nasjonale anliggender, som kommuner og fylkeskommuner har ansvar for å følge opp. De er en del av det overordnede plansystemet, og kan beskrives som et nasjonalt planverktøy.

På samme måte som kommuneplanens samfunnsdel gir retning for den enkelte kommune, med strategier som skal følges opp i annet planverk, gir nasjonale forventninger retning for hver enkelt kommunes planlegging.

Forventningene til regional og kommunal planlegging legges ut hvert fjerde år, og skal fremme bærekraftig utvikling i hele landet. Dokumentet følger blant annet opp ulike stortingsvedtak, regjeringens politikk og andre internasjonale og nasjonale avtaler som Norge har forpliktet seg til. Kommunen skal følge opp disse forventningene i sin planlegging. Forventningene legges også til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planleggingen.

Mange samfunnsområder, og tilnærmet alt areal i Norge, forvaltes av kommunene. De nasjonale forventningene er derfor sentrale for å kunne sette nasjonal politikk ut i praksis.

Her har kommunen en sentral og viktig rolle.

Karbonlagring globalt:

Det meste av karbonet ligger lagret i jorda, som har størst lagringseffekt, og at mye av karbonet er lagret på nordlige breddegrader. Norge ligger fra ca. 58. breddegrad og opp.

Karbonlagring:

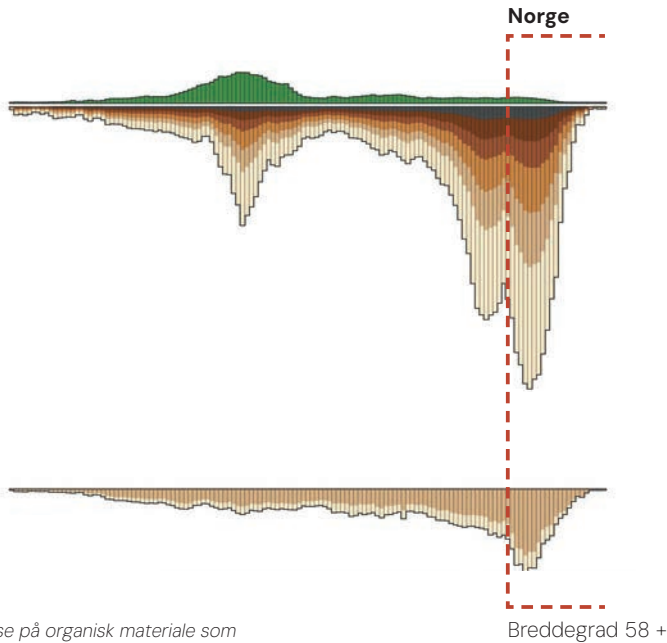
- Over bakken
- 0-5 cm
- 5-15 cm
- 15-30 cm
- 30-60 cm
- 60-100 cm
- 100-200 cm

Biomasse* i jorden:

- 0-30 cm
- 30-100 cm

*SNL: Biomasse er i sammenheng med energi en fellesbetegnelse på organisk materiale som stammer fra organismer som nylig har levd, og som brukes til produksjon av bioenergi.

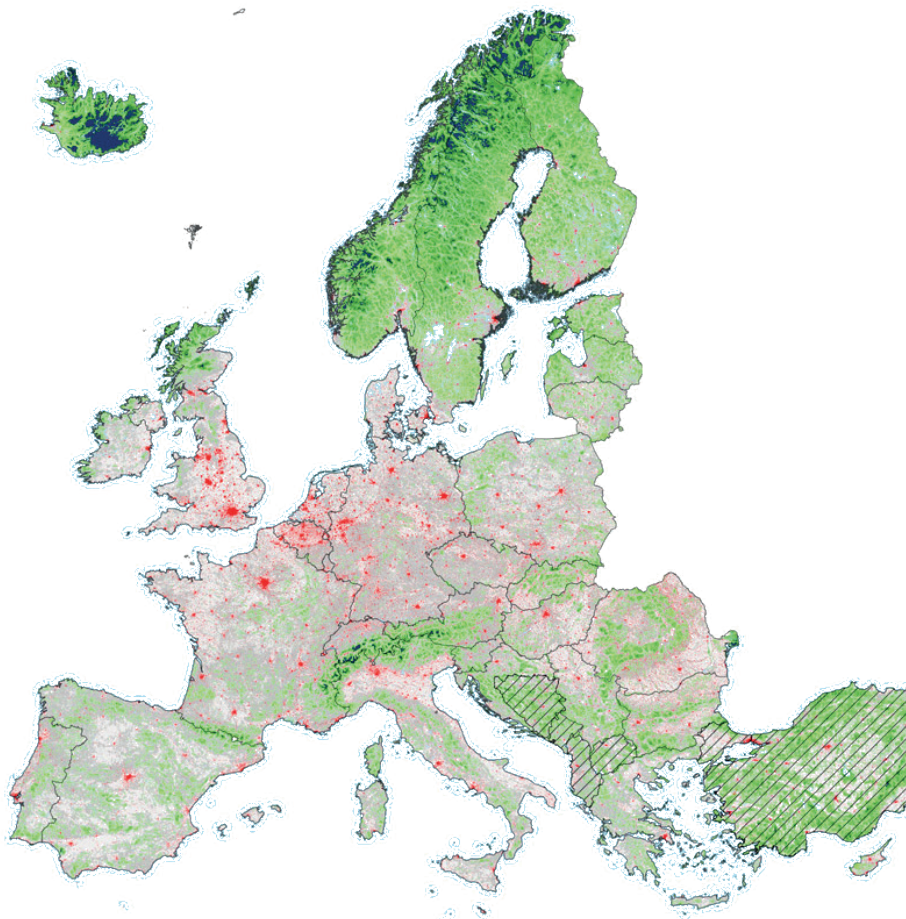
Viktige eksempler på biomasse er trær og andre planter samt ulike former for organisk avfall som gjødsel (husdyravfall) og skogsavfall (bark og flis). Torv er også et organisk materiale, men regnes av de fleste FN-organer som et fossilt brensel.

Villmark i Europa:

Gjenværende villmark:

- 0 %
- 1 % - 25 %
- 26 % - 50 %
- 51 % - 75 %
- 76 % - 90 %
- 91 % - 95 %
- 96 % - 100 %
- Kunstig overflate

Nasjonal politikk:

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027

Nasjonale forventninger er landets politikk, nasjonale anliggender, som kommuner og fylkeskommuner har ansvar for å følge opp. De er en del av det overordnede plansystemet, og kan beskrives som et nasjonalt planverktøy.

Planlegging i kommunen skal fremme en bærekraftig utvikling. De nasjonale klima- og miljømålene gir tydelige rammer for planleggingen og er sentrale for at bærekraftmålene kan nås. Bærekraftmålene er ment til å sikre menneskelige og fysiske ressurser for fremtidige generasjoner, og bør ligge til grunn for all arealplanlegging. Løsninger som legger til rette for effektiv ressursbruk, og bidrar til å bygge opp under målsetningene for samfunnsutviklingen, skal prioriteres.

Forventingene er bygd på 2030-agendaen og tar for seg hovedtemaene;

- Sosial bærekraft
- Økonomisk bærekraft
- Miljømessig bærekraft
- Samfunnssikkerhet og beredskap
- Samarbeid for å nå målene

Samordning og samarbeid i planleggingen:

Planer må være realistiske og legge til rette for effektiv ressursbruk. Arealstrategien er broen mellom samfunns- og arealplanlegging, og danner grunnlaget for oppstart av kommuneplanens arealdel (KPA).

Effektiv planlegging sikres best ved at avgjørelsene tas på mest hensiktsmessige plannivå – med en detaljeringsgrad tilpasset behovet. I mindre kommuner har dette tradisjonelt vært KPA. I lys av en større kompleksitet og raskere endringer, vil det være hensiktsmessig å revidere KPA regelmessig, og sikre at de andre plannivåene også tas i bruk.

Arealplanen skal gjøre rede for virkningene av samtlige forslag i form av en planbeskrivelse, eller en konsekvensutredning for planer som har krav om dette etter forskrift om konsekvensutredninger.

Forventningsdokumentet oppfordrer til interkommunalt

samarbeid for å styrke kapasiteten og kompetansen til å drive samfunnsutvikling. Samarbeid kan gi bedre løsninger på planspørsmål som går på tvers av kommunegrensene, og bidra til deling av kunnskap og erfaringer. Et samarbeid vil også kunne avdekke overlappende arealbehov og peke på regionale styrker som kan sikres gjennom samarbeid fremfor konkurranse.

Hensynet til lokaldemokratiet vektlegges, men kommunene har ansvar for at nasjonale og regionale interesser blir ivaretatt.

Trygge og inkluderende lokalsamfunn:

I utvikling av større og mindre lokalsenter er det viktig at særpreg og fellesarealer blir ivaretatt, og at høyder og tetthet tilpasses stedet. Fortetting i sentrum kan gi en mer hensiktsmessig arealbruk og sentrumsområder som fungerer bedre for alle innbyggerne i kommunen. Bygg som rommer flere funksjoner, gir mulighet for et større mangfold av aktiviteter. Samlokalisering av ulike offentlige og private funksjoner og aktiviteter kan gjøre det mer attraktivt å investere, og dermed bidra til utvikling av gode og stabile lokalsamfunn.

Kommuner har ulike utgangspunkt for hvordan boligmarkedet fungerer. Gjennomgående er det i distriktene liten boligbygging og mangledede oppgraderinger av eksisterende boligmasse. Lite variasjon i boligtilgangen er en utfordring flere steder. Mangel på egnede boliger kan være et hinder for rekruttering både i offentlig og privat sektor.

Det er viktig at barn og unge har gode boforhold, at unge kan etablere seg på boligmarkedet, at tilflyttende arbeidstakere har et sted å bo, og at eldre og personer med nedsatt funksjonsevne har tilgang på egnede boliger med god tilgjengelighet og universell utforming (tilgjengelighet handler om tilpasning eller tilrettelegging, mens universell utforming betyr lik tilgang for alle).

Tilpassede boliger for eldre, med fysisk nærhet til viktige

Dykke dypere?

[Les forventningene her](#)

funksjoner og tjenester, kan gjøre det enklere og mer attraktivt for eldre å bli boende lenger i egen bolig. Dette kan redusere behovet for kommunale omsorgsboliger og institusjonsplasser, samtidig som eneboliger frigjøres til yngre innbyggere og gir et mer velfungerende boligmarked i kommunen. Flest mulig tjenester og tilbud bør lokaliseres slik at de kan tilbys uten særlig behov for transport, eller øker transportbehovet.

Samarbeid og dialog mellom kommuner kan gjøre det lettere å vurdere hvordan de samlet sett kan bidra til at regionen har tilstrekkelig og variert boligbygging.

Fysiske omgivelser påvirker vår adferd og opplevelser – og arealplanlegging er viktig for at lokalsamfunn skal være gode å bo og leve i. Kommunen har ansvar for å sikre bygde omgivelers kvalitet i arealplaner og byggeprosjekter. Valg som blir gjort vil legge grunnlaget for trivsel, klimagassutslipp og energibruk i lang tid – og påvirker vår evne til å håndtere klimaendringer. Kommunen er også ansvarlig for å sikre lokale ambisjoner for arkitektur og byggeskikk.

Ivaretaking av natur har stor betydning for naturmangfold og økosystemer, opptak og lagring av karbon, overvannshåndtering, lokalklima, forurensing, friluftsliv, helse og trivsel, samt en rekke andre økosystemtjenester. Kommunen har, sammen med fylkeskommunen, en sentral rolle for å ivareta et mangfold av kulturmiljø gjennom egen planlegging.

Tilrettelegging og enkel tilgang til fysisk aktivitet er nasjonale hensyn som skal ivaretas i planleggingen. Gå- og aktivitetsvennlige lokalsamfunn og nabolag fremmer fysisk og psykisk helse og livskvalitet. Uansett tettstedets størrelse, er det viktig å sikre møteplasser og fellesarenaer. Kunst, kulturutøvelse, idrett og all frivillighet bidrar til sosiale fellesskap og gjør lokalsamfunn mer attraktive, det må derfor settes av tilstrekkelig areal til formålet.

Velferd og bærekraftig verdiskaping:

Fremtidens velferd og verdiskapning må utvikles innenfor rammen av sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Helhetlig planlegging er nødvendig for å sikre ressursgrunnlaget for utvikling av natur- og kulturbaserte næringer som landbruk, reindrift, fiskeri og reiseliv. Planlegging og kunnskap om regionale og lokale forutsetninger og fortrinn er sentralt for bærekraftig næringsutvikling i hele bredden av næringslivet, og for å kunne tilrettelegge for vekstkraftige regioner og lokalsamfunn.

Utvikling innen fangst og lagring av karbon, fornybar energi, energigjenvinning, hydrogen, batterier, grønn skipsfart og landtransport, prosessindustri, skog- og tre-næring og akvakultur kan bidra til grønn omstilling.

Kommunene bør legge til rette for effektiv og fleksibel energibruk, blant annet gjennom utnyttelse av overskuddsenergi fra industrien. En mer effektiv og fleksibel energibruk vil kunne frigjøre energi og nettkapasitet til flere formål, og bidra til å dempe behovet for mer utbygging. Fylkeskommunen spiller en sentral rolle ved å utarbeide regionale analyser av tilgang og behov for arealer til grønne næringer, også sett i lys av realistisk tilgang på energi.

En sentral dimensjon for planlegging av areal til ny næringsutvikling skal være samfunnsøkonomisk lønnsomhet og virkningene for klima og miljø – både i kommunen og fylket.

Kommunal planlegging er avgjørende for å sikre attraktive næringsarealer for industrien og de langsiktige behovene for mineral- og akvakulturnæringene. Helhetlige arealplaner er nødvendig for å få til gode avveininger mellom ulike interesser, sik at det tas hensyn til klima, jordvern, natur, kulturmiljø, helse, landskap, lokalsamfunn, samferdsel, samiske interesser og tradisjonelle næringer som landbruk, reindrift og fiske. God planlegging vil også kunne sikre at verdifulle mineralforekomster, med potensiale for framtidig verdiskaping, ikke bygges ned.

Tilgang på tilstrekkelig og relevant arbeidskraft er en forutsetning for innovasjon, omstilling og verdiskaping. Dette er en utfordring i dag, og gjelder særlig mindre sentrale deler av landet. Mennesker har ulike preferanser, og utviklingen av både små og større steder vil være viktig for en regions attraktivitet. Attraktive tettsteder kan være et konkurransefortrinn, fordi det kan bidra til å tiltrekke arbeidskraft, og sørge for at tilflyttende arbeidskraft blir boende.

Overgang til utslippsfri næringstransport krever etablering av ladestasjoner og påfyllingsstasjoner.

Natur- og kulturbaserte næringer som reiseliv, landbruk, reindrift og fiskeri er viktige for verdiskaping, arbeidsplasser og bosetting i store deler av landet. Primærnæringene er grønne næringer, som produserer på fornybare og evigvarende ressurser, dersom de forvaltes riktig og i en mer bærekraftig retning. Kommunene kan i større grad legge til rette for nye bærekraftige næringer i tilknytning til primærnæringene.

Det må tas hensyn til at reindriften har behov for tilgang på ulike typer beiteområder for å ha fleksibilitet i møte med skiftende værforhold og konsekvensene av klimaendringer.

Natur- og kulturbaserte reiseopplevelser kan bidra til å øke attraktiviteten, utvide sesongen og øke lønnsomheten i kultursektoren og i reiselivsnæringen. Nasjonalparkkommuner har spesielle forutsetninger for å utnytte verdiskapingsmuligheter gjennom god planlegging av arealbruk og tilrettelegging i randsonen til nasjonalparken. For å legge til rette for bærekraftig reisemålsutvikling, hvor ulike samfunnshensyn avveies, er det viktig at strategier og hovedprioriteringer for reisemålsutvikling forankres i kommuneplanens samfunns- og arealdel. Dette sikrer også bred medvirkning fra alle interessenter og aktører.

Gjenbruk av overskuddsmasser og andre mineralske ressurser er et viktig steg mot en sirkulærøkonomisk bygg- og anleggsbransje. Dette kan redusere arealbehovet og kostnader knyttet til transport, begrense deponering av masser i sjø og på land, og bidra til at grus- og pukkressurser varer lenger. I alle planer for større utbygginger er det viktig at massebalanse tilstrebes for å unngå overskuddsmasser.

Klima, natur og miljø for framtida:

Naturen er livsgrunnlaget vårt, og en forutsetning for utvikling av økonomisk og sosialt bærekraftige samfunn. Den globale miljøpåvirkningen er nå så omfattende at evnen naturen har til å dekke grunnleggende behov som rent vann, ren luft og stabil tilgang til mat er drastisk redusert. Bevaring og restaurering av natur er derfor en nasjonal interesse. Ved revisjon av KPA bør kommunen derfor vurdere om tidligere vedtatt arealbruk svarer til dagens og fremtidens forventede behov. Det er viktig å vurdere å ta ut, eller redusere, omfanget av utbyggingsarealer som ikke lenger er like aktuelle. Fortetting, gjenbruk og transformasjon av bolig- og næringsområder må derfor vurderes før nye områder settes av til utbygging.

Langsiktig velferd, verdiskaping og livskvalitet i tråd med bærekraftmålene er avhengig av at flere hensyn ivaretas samtidig:

- Opprettholde intakte økosystemer
- Ivareta naturmangfold
- Ivareta kulturmiljøer
- Ivareta friluftsområder
- Begrense og tilpasse oss klimaendringer

Samtidig skal vi videreutvikle gode offentlige tjenester, infrastruktur og næringsvirksomhet. Viktige tema for god planlegging vil derfor være hensynet til naturmangfold, omstilling til et klimarobust lavutslippssamfunn, og langsiktige arealvurderinger for å minimere arealtapet av natur og sikre god forvaltning av vannressursene.

Arealendringer av natur som lagrer mye karbon medfører økte utslipp og reduserer fremtidig opptak av karbon. Nedbygging er den arealbruksendringen som gir størst utslipp av klimagasser, hvor nedbygging av skog, organisk jord og myr gir størst utslipp per arealenhet. I tillegg går naturmangfold tapt som følge av blant annet arealinngrep, arealbruksendringer, forurensing og klimaendringer.

Planleggingen skal sikre en helhetlig og godt forankret omstilling til lavutslippssamfunnet. Arealplanlegging påvirker både hvor mye areal som bygges ned, og transportbehovet. Uansett sentralitetsnivå kan god planlegging legge til rette for at noen reiser kan unngås, og at en større grad av hverdagsreiser kan tas med mindre energikrevende transportformer som kollektivtrafikk, sykkel og gange.

Norges evne til å oppfylle natur- og klimamålene er avhengig av at kommunene bruker planverktøyet til å hindre nedbygging av karbonrike arealer som skog og myr, men også jordbruksjord – og særlig beitemark. Dette innebærer å i større grad fortette, gjenbruke og transformere allerede bebygde arealer, før andre områder omdisponeres. Slike grep vil kunne redusere klimagassutslipp fra nybygging, bevare naturområder og matjord, samtidig som viktige stedskvaliteter, naturmangfold og kulturmiljøer ivaretas. I KPA er det også mulighet for å differensiere arealbruken ut fra regionale og lokale forutsetninger.

Bærekraftig verdiskapning basert på natur- og kulturressurser og naturbevaring er avhengig av god og langsiktig planlegging. Slik kan vi sikre oss mot bitvis nedbygging og unngå negativ påvirkning på naturmangfold og friluftslivsinteresser.

Samtidig som arealbruken dempes, er det viktig å sikre at de som skal forvalte de fornybare ressursene og næringene i det grønne skiftet, kan bo og leve i nærheten av der næringen er lokalisert. Oppdatert kunnskap om naturen er viktig, og her er erfaringsbasert kunnskap fra næringer som lever av naturen viktig.

Fritidsbebyggelse bør vurderes i et regionalt perspektiv for å begrense arealbeslaget. Ny utbygging bør skje i tilknytning til eksisterende byggeområder og infrastruktur – og tilpasses bebyggelse, landskap og terreng. I

Dykke dypere?

[Les strategien her](#)

Nasjonal reiselivsstrategi 2030:

Hovedmål og delmål:

Norsk reiseliv skal øke sin egen verdiskaping og bidra til jobbskaping i hele landet

Vi skal øke eksportverdien av konsumet med 20 milliarder kroner innen 2030, og det innenlandske konsumet tilsvarende.

Vi skal øke antallet reiselivsrelaterte jobber i Norge med 25 prosent innen 2030.

2. Norsk reiseliv skal bidra til at Norge blir et lavutslippssamfunn

Vi skal redusere klimautslippene i det stedlige reiselivet med 50 prosent innen 2030.

Vi skal ha størst mulig andel gjester med høy verdiskapingseffekt og lavt klimaavtrykk. CO₂-avtrykket fra de besøkendes transport til/fra/i Norge skal reduseres med ti prosent årlig, med 2019 som utgangspunkt.

Vi skal være en pådriver for at klimautslippene i hele transportsektoren går ned.

3. Norsk reiseliv skal bidra til attraktive lokalsamfunn og fornøyde innbyggere

Der reiselivsaktiviteten øker i omfang skal også sysselsetting og bosetting øke tilsvarende.

Handels- og servicetilbudet i reiselivs- og hyttekommuner skal være større enn innbyggertallet alene tilsier.

Vi skal øke direkte og indirekte ringvirkninger av reiselivskonsumet lokalt, gjennom å prioritere målgrupper med høyt lokalt forbruk.

Andelen innbyggere som mener at reiselivet bidrar til vekst og utvikling skal øke på alle typer reisemål.

4. Norsk reiseliv skal levere så høy kundedverdi at betalingsvilje og gjenkjøp øker

Vi skal styrke vår posisjon som et mer komplett reisemål for nasjonale og internasjonale målgrupper, slik at potensialet innen kultur, matopplevelser og gode møter med lokalsamfunnene blir forløst.

I målgruppene som norsk reiseliv satser på skal forbruket øke med 25 prosent fram til 2030.

fjellområdene er det av særlig betydning å bevare sammenhengende, større områder uten bebyggelse. Ny bebyggelse bør ikke legges i, og over, skoggrensen. Sammenhengende grønnstrukturer og naturlige trekkveier og flyttleier for rein må sikres.

Vannforekomster er viktige, og sårbare, og må forvaltes i tråd med regionale forvaltningsplaner. Overvann skal håndteres og vurderes helhetlig, og gjenåpning av lukkede vassdrag, separering av overvann og avløpsvann, bør vurderes fortløpende.

Samfunnssikkerhet og beredskap:

Samfunnssikkerhet og beredskap handler om å forebygge og håndtere risikoer som kan true liv, helse, miljø og viktige samfunnsfunksjoner. I arealplanleggingen må vi tenke på risikoer. For eksempel bør vi unngå å bygge boliger i flom- og skredutsatte områder eller sørge for at det er gode veier for nødetater i en krisesituasjoner. Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) er et sentralt verktøy i denne prosessen, og brukes til å identifisere mulige farer, og finner løsninger for å redusere risiko, slik at samfunnet blir mer robust mot uforutsette hendelser som for eksempel naturkatastrofer eller tekniske ulykker.

Sikre og oversiktlige lokalsamfunn er den viktigste rammen for at vi alle skal ha en trygg hverdag. Planmyndigheten bidrar til dette ved å sikre at ny utbygging er trygg mot naturfarer i dagens, og i fremtidens, klima, samtidig som den er trygg mot ulykker og annen samfunnsrisiko. Dette sikres gjennom tverrfaglig og helhetlig arbeid med samfunns- og arealplaner, risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) og beredskapsplaner. Samfunnet er avhengig av at planleggingen sikrer arealer for matproduksjon og tilgangen til rent og tilstrekkelig drikkevann, kraftforsyning og kommunikasjon.

Risikoen for skadelige naturhendelser øker med klimaendringene. God arealplanlegging er et viktig verktøy for å redusere konsekvensene. Høyere temperaturer medfører økt nedbør, og at en større andel kommer som regn, fremfor snø.

I arktiske strøk merkes konsekvensene betydelig allerede.

Konsekvensen av klimaendringer skal ta høyde for nasjonale framskrivninger i planleggingen, og et tilstrekkelig langt tidsperspektiv skal legges til grunn. Ved nye utbygginger bør det velges områder med gode og stabile grunnforhold, for å minimere skader i lys av klimaendringene. Dette kan medføre at det noen steder bør planlegges og bygges ut i helt andre områder enn man tradisjonelt har bygd ut. Utfylling i vassdrag bør unngås, og det bør tas hensyn til naturlig vannfordrøyning. Våtmarker, kantsoner langs vassdrag, myrer og skoger er verdifulle økosystemer som kan bidra til å dempe flom og andre negative effekter av klimaendringene. Naturbaserte klimaløsninger skal i hovedsak velges, og dersom andre løsninger velges, skal det begrunnes.

Regjeringen har som mål å øke den norske selvforsyningsgraden av mat. Planlegging må derfor legge til rette for at vi kan produsere så mye mat som mulig. Av hensyn til beredskap og muligheter for matproduksjon er det nødvendig å ta vare på jordressurser over hele landet, og sikre at jorda holdes i drift. Bevaring av dyrka jord er derfor en nasjonal interesse.

I spredtbygde områder er det viktig å legge til rette for utvikling i bygdene og generasjonsskifter i jordbruket, slik at grunnlaget for bosetting og jordbruksproduksjon sikres. Effektiv arealbruk med god utnyttelse av arealer som allerede er bebygde, vil kunne bidra til å redusere behovet for å bygge ned dyrka jord. Ved planrevisjoner er det viktig å vurdere om arealer som tidligere har blitt avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, men som enda ikke er utbygd, skal tilbakeføres til LNFR-formål.

Sikring av drikkevannskilder og areal til infrastruktur for vannforsyning og avløp er en viktig del av kommunale planer. Vannforekomster som benyttes til forsyning må beskyttes mot forurensing med hensynssoner og tilhørende planbestemmelser. Dette kan bidra til å redusere behovet for rensing ved produksjon av drikkevann.

Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, 2025

Retningslinjene skal sikre samordnet og bærekraftig bolig-, areal og transportplanlegging og bidra til mer effektive planprosesser. Kommunal planlegging er et viktig virkemiddel for å følge opp bærekraftsmålene og Norges nasjonale og internasjonale forpliktelser.

Retningslinjene gjelder for all arealdisponering i hele kommunen og skal bidra til å balansere vern og utvikling av areal. Retningslinjene gir i all hovedsak tydelige føringer for at eksisterende arealbruk skal vurderes utnyttet bedre, før nye arealer tas i bruk. I tillegg er transportbehovet sentralt for bruk av nye og eksisterende områder, hvor redusert transport samt økt tilgjengelighet for gange og sykkel bør prioriteres høyt.

Planleggingen skal bidra til å utvikle bærekraftige byer og lokalsamfunn, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og fremme helse, miljø og livskvalitet. Planleggingen skal samtidig bidra til reduserte klimagassutslipp, et klimatilpasset samfunn og ivaretagelse av kulturmiljø og naturmangfold, samt redusere tapet av dyrket mark, natur- og friluftsområder og karbonrike arealer. Planleggingen skal også sikre at det innenfor det samiske reinbeiteområdet tas hensyn til reindriftens bruk av arealene.

I distriktsområder med lite opplevd utbyggingspress, lavt folketall og/eller negativ befolkningsutvikling skal retningslinjene særlig bidra til utvikling av levedyktige lokalsamfunn.

Planer i strid med retningslinjene kan gi grunnlag for innsigelse eller innvending.

Generelt for areal- og mobilitetsplanleggingen:

Det bør utarbeides arealregnskap som del av kunnskapsgrunnlaget i kommuneplanarbeidet. Dette gir kommunene redskap for å sette seg mål for å redusere nedbyggingen av landbruks- og naturområder.

Ved revisjon av kommuneplanens arealdel bør kommunen vurdere om tidligere vedtatt arealbruk svarer til dagens og framtidens forventede behov og gjeldende nasjonale og regionale føringer for arealbruk. Det skal vurderes å ta ut eller redusere omfanget av utbyggingsarealer som ikke lenger bør bygges ut.

Det bør utarbeides boligbehovsanalyser på regionalt nivå, basert på kunnskap om befolkningsutvikling og boligmarked, for å bidra til tilstrekkelig og variert boligbygging i et regionalt perspektiv. Kommunene bør utarbeide lokale analyser av boligmarkedet, og bør legge regionale analyser av boligbehov til grunn for sin planlegging. Kommunene bør også kartlegge muligheten for gjenbruk av eksisterende bygningsmasse.

Overordnet utbyggingsmønster for boliger, fritidsboliger og næring, lokalisering av regionale handel- og

tjenestetilbud og hovedtrekkene i transportsystemet med knutepunkter for kollektivtrafikken bør avklares i regional eller interkommunal plan. Planene bør trekke langsiktige grenser mellom by- og tettstedsområder og store sammenhengende landbruks-, natur- og friluftsområder samt områder til reindrift.

Statsforvalteren og andre statlige sektormyndigheter skal legge retningslinjene til grunn for sin medvirkning og veiledning i planprosessene. Innspill skal fremmes tidlig i planleggingen og samordnes så langt det er mulig.

Samordnet areal- og transportplanlegging:

Utbyggingsmønster og transportsystem må samordnes for å oppnå løsninger som er arealeffektive, begrenser transportbehovet og legger til rette for kollektivtransport, sykkel og gange og fortetting rundt knutepunkter. Hovedtyngden av boliger og fritidsboliger, handel, tjenester og arbeidsplass- og besøksintensive virksomheter lokaliseres i tråd med dette. Nye utbyggingsområder skal lokaliseres med tanke på å minimere transportbehovet, legge til rette for kollektivtransport, sykkel og gange og for å utnytte og ta vare på eksisterende bygninger og infrastruktur der dette finnes.

Ved behov for økt transportkapasitet skal mulighetene for å løse transportbehovet med et effektivt kollektivtilbud og god tilrettelegging for sykkel og gange utredes.

Sentrumsutvikling:

I tettsteder skal boliger, næringsvirksomhet, arbeidsplasser, handel- og tjenestetilbud lokaliseres slik at de bidrar til å styrke stedenes kvalitet, sikre friområder, skaper møteplasser og bygger opp under sentrumsfunksjonene og legger til rette for redusert transportbehov. Fortetting og transformasjon av bolig- og næringsområder skal vurderes og bør utnyttes før nye utbyggingsområder settes av og tas i bruk.

Handel og tjenester:

Prinsippet om rett virksomhet på rett sted med hensyn til besøkstall, antall arbeidsplasser og transportgenerering skal legges til grunn for planleggingen. Det skal legges til rette for at handelsvirksomhet, store arbeidsplasser og publikumsrettede private og offentlige tjenestetilbud lokaliseres med god tilgjengelighet for kollektivtransport, sykkel og gange. Det bør legges til rette for at handelsvirksomhet og andre besøks- og arbeidsplassintensive virksomheter lokaliseres ut fra en regional helhetsvurdering tilpasset eksisterende og planlagt senterstruktur. Det bør settes av tilstrekkelige arealer til etablering av hurtiglading og fyllestasjoner for

hydrogen og biodrivstoff for både lette og tunge kjøretøy.

Bolig og boligsammensetning:

Det skal legges til rette for tilstrekkelig og variert boligbebyggelse. Planleggingen skal bidra til gode bomiljøer for alle. Fortettingspotensialet i boligområder og andre utbygde arealer skal kartlegges og bør utnyttes før det blir lagt til rette for utvidelse av eksisterende boligområder og utbygging i nye områder.

Stedsutvikling og boligbygging:

I mindre tettsteder og spredtbygde områder skal det legges til rette for å utvikle gode og attraktive lokalsamfunn med tilgang til boliger og tjenester. Planleggingen bør bidra til effektiv arealbruk, å styrke og utvikle sentrumsområder og fellesarenaer. Det må vurderes hvordan bebyggelsesstruktur, enkeltbygninger, gater, kulturmiljø, grøntområder og møteplasser kan ha betydning for stedets identitet og bidra til attraktivitet og et levedyktig lokalsamfunn. Muligheten for å løse flere funksjoner og formål på samme areal eller i samme bygg bør vurderes. Det skal legges til rette for at handelsvirksomhet og andre publikumsrettede private og offentlige tjenestetilbud lokaliseres slik at de styrker sentrumsområder og sikrer innbyggerne god tilgjengelighet til lokalt handels- og tjenestetilbud.

Fritidsboliger:

Fortettingspotensialet i fritidsboligområder skal kartlegges og utnyttes før det blir lagt til rette for utvidelse av eksisterende fritidsboligområder og utbygging i nye områder. I fjell og utmark bør fritidsboligområder avgrenses mot sammenhengende natur- og friluftsområder, kulturmiljøer, og viktige områder for landbruk, reindrift og andre næringer. Nye fritidsboligområder eller utvidelse av eksisterende områder bør i fjellområdene ikke anlegges i og over skoggrensen, eller på myr. Utvikling av nye fritidsboligområder må ses i sammenheng med eksisterende og framtidig behov for infrastruktur og tjenestetilbud.

Næring og industri:

Det skal tas hensyn til nærings- og industrivirksomheters arealbehov og samfunnets samlede behov for verdiskaping. Ved etablering av kraftkrevende næring og industri skal mulighetene for energiforsyning vurderes. Effektiv og sikker trafikkavvikling og god framkommelighet for godstransport skal ivaretas i planleggingen. Virksomheter for godstransport bør lokaliseres slik at eksisterende infrastruktur kan nyttiggjøres.

Reindrift og samisk utmarksbruk:

Muligheten for å bygge innenfor og i tilknytning til eksisterende bebyggelse bør utnyttes før det vurderes å ta i bruk reindriftens særverdiområder til utbyggingsformål.

Dykke dypere?

[Les retningslinjene her](#)

Innenfor det samiske reinbeiteområdet skal det tas hensyn til reindriftens bruk av arealene. Ved planlegging av utbygging innenfor det samiske reinbeiteområdet skal konsekvenser for reindriften kartlegges og vurderes. Naturgrunnlaget for samisk reindrift og utmarksbruk skal sikres samtidig med hensynet til øvrig utvikling av samfunnet.

Jordvern:

Omdisponering av dyrka jord skal minimeres, og arealplanleggingen skal bidra til å nå målet om redusert omdisponering av matjord i tråd med nasjonal jordvernstrategi. Jordvern bør være et overordnet hensyn i arealplanleggingen. Potensialet for fortetting og transformasjon skal kartlegges og bør utnyttes før det vurderes å ta i bruk dyrket eller dyrkbar jord til utbyggingsformål. Hensynet til jordbrukets kulturlandskap og matberedskap skal også vektlegges. Det bør vurderes å oppheve gamle planer som innebærer omdisponering av dyrka jord, og tilbakeføre arealene til LNFR-formål.

Klima, naturmangfold og friluftsliv:

Det skal tas hensyn til viktige arealer for friluftsliv og naturmangfold, samt karbonrike arealer, slik at disse arealenes kvalitet og evne til økosystemtjenester, karbonlagring og klimatilpasning opprettholdes. Muligheten for å bygge innenfor eller i tilknytning til eksisterende byggeområde skal kartlegges og utnyttes før det vurderes å ta i bruk områder avsatt til landbruks-, natur- og friluftsformål samt reindrift (LNFR-områder) og grøntområder til utbyggingsformål. Planlegging skal bidra til å nå målet om å redusere nedbygging av særlig viktige naturarealer.

Samfunnssikkerhet, beredskap og naturfare:

Planleggingen skal ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet mot naturfare og uønskede hendelser. Drikkevannskilder skal sikres i planleggingen. For å imøtekomme klimaendringer og ekstremvær bør større utbygginger i områder med dårlige grunnforhold og/eller flom- og skredfare unngås.

Trafikksikkerhet:

Planlegging skal ivareta trafikksikkerhet for alle trafikantgrupper, spesielt gående og syklende, og særskilt sikre trygg skolevei.

Stedstilpasning og arkitektonisk kvalitet:

Byer og stedsers særpreg, kulturhistoriske elementer og viktige landskapstrekk skal ivaretas. I planleggingen skal det ved fortetting, transformasjon og utvikling av nye områder legges vekt på stedstilpasning og arkitektonisk kvalitet. Muligheter for gjenbruk av bygninger og fellesskapsløsninger skal vurderes.

Foto: Petr Pavlíček
Vist Lyngentfjord

Nasjonal forvaltning:

Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – Rundskriv T-2/16

Rundskrivet tar for seg hva som legges til grunn for miljøforvaltningens innsigelsespraksis, og gir økt forutsigbarhet om hvilke klima- og miljøhensyn staten mener skal ivaretas i den kommunale arealplanleggingen.

Innsigelser brukes når kommunen legger ut arealer til en bruk som er i strid med viktige nasjonale og regionale interesser, eller av andre grunner er av vesentlig betydning for et innsigelsesorgans område. Rundskrivet er ikke en uttømmende gjennomgang av alle forhold som kan gi grunnlag for innsigelse på miljøområdet.

Manglende kartlegging eller synliggjøring av verdier og interesser vil vanligvis ikke gi grunnlag for innsigelser i seg selv, dersom den ikke gir mangelfullt beslutningsgrunnlag for ny arealbruk. Krav til kunnskapsgrunnlag vil øke i takt med planens detaljeringsgrad.

Tilsynelatende mindre saker kan reise viktige prinsipielle spørsmål, hvor valg av løsning kan ha presedensvirkning (beslutning av prinsipiell betydning, som kan føre til varig praksisendring). Dette kan danne grunnlag for innsigelse. Dersom et planforslag fremmes uten tilstrekkelig kunnskap om virkninger for miljøverdier, skal innsigelsesmyndigheten så tidlig som mulig i prosessen be planmyndigheten frembringe tilstrekkelig kunnskap.

Innsigelsesmyndigheten gjør en avveiing mot andre samfunnsinteresser som planen fremmer før det fremmes innsigelser, eller ikke. En forsvarlig avveiing mellom miljøverdier og annen samfunnsnytte forutsetter at kommunen beskriver, konkretiserer og dokumenterer de ulike hensynene i planforslaget. Dersom planforslaget ikke redegjør for forholdene i tilfredsstillende grad, kan det bli aktuelt å fremme innsigelse, selv mot forslag hvor det er argumentert for stor samfunnsnytte.

Alternativvurderinger vektlegger i hvilken grad de ulike løsningene er gjennomførbare, og hvilken kostnad som er tilknyttet disse. Dersom det ikke finnes reelle alternativer eller avbøtende tiltak, vil det svekke grunnlaget for innsigelse, forutsatt at de samlede fordelene med tiltaket vurderes å veie opp for de miljømessige ulempene.

Lokal luftkvalitet

- Vurdering av luftforurensning mangler eller er mangelfull

Forurensset grunn

- Det legges opp til arealbruk i områder med forurensset grunn, uten at det er gjennomført miljøtekniske undersøkelser og risikovurdering

Klima

Innsigelse vurderes ved avvik fra statlige planretningslinjer for bolig-, areal- og transportplanlegging.

- At utbyggingsmønstre og transportsystemer ikke fremmer kompakte byer og tettsteder med korte avstander mellom ulike gjøremål
- At det i by- og tettstedsområder ikke er lagt særlig vekt på høy arealutnyttelse, fortetting og transformasjon
- At potensialet for fortetting og transformasjon ikke er utnyttet før utbyggingsområder tas i bruk
- At nye utbyggingsområder ikke styres mot sentrumsnære områder
- At planleggingen ikke bidrar til å styrke sykkel og gange som transportform
- At det ikke er utredet om behov for økt transportbehov/kapasitet kan dekkes gjennom kollektivtransport, eller bedre tilrettelegging for sykkel og gange

Klimatilpasning

Klimaendringene påvirker samfunnet på en rekke områder. Manglende klimatilpasning vil kunne være grunnlag for innsigelse fra flere sektorer. Konsekvensene av klimaendringer skal vurderes etter høye alternativer fra de nasjonale klimaframskrivningene, slik de blant annet kommer frem av fylkesvise klimaprofiler. Manglende kunnskapsgrunnlag vil kunne føre til innsigelser til KPA.

Økosystemer har betydning for samfunnets samlede evne til klimatilpasning. Planlegging må derfor bygge på kunnskap om utbredelse og økologisk tilstand, samt effekten av ventede påvirkninger og hvordan økosystemene kan bidra til å dempe klimaeffekter. Feil eller manglede informasjon kan medføre innsigelse.

Naturmangfold

Innsigelse skal vurderes når ny arealbruk vil komme i konflikt med:

Verneområder og foreslåtte verneområder

- Kan også gjelde områder utenfor verneområdet, når verdiene vernet skal ivareta kan være truet

Dykke dypere?

[Les rundskrivet her](#)

Naturtyper

- Truede naturtyper i henhold til nasjonal rødliste, med unntak av arealer med svært lav kvalitet, kartlagt etter Miljødirektoratets kartleggingsinstruks
- Nær truede naturtyper med minst høy lokalitetskvalitet kartlagt etter Miljødirektoratets instruks

Arter

- Truede arter og deres leveområder, etter gjeldende rødliste for arter
- Intakte sammenhenger mellom, eller i tilknytning til, større naturområder som har en viktig funksjon som forflytnings- og spredningskorridor
- Særskilte hensyn som følger Stortingets vedtak om nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, og kvalitetsnorm for ville bestander av atlantisk laks

Sammenhengende områder med urørt preg

- Naturområder som i kraft av sin størrelse, urørthet, beliggenhet og sammenheng er viktige for arealkrevende arter, som regional økologisk infrastruktur, for klimatilpasning og friluftsliv

Geologisk mangfold

- Geologiske forekomster av internasjonal, nasjonal eller regional verdi

Kulturminner og kulturmiljøer

Innsigelser skal vurderes når planforslaget blant annet kommer i konflikt med kulturminner som enda ikke er vurdert å ha nasjonal eller regional verdi, men som kan ha det. Faglig skjønn og kulturminnepolitiske mål og føringer vil legges til grunn for vurderingen. Kulturminner som har særlig verdi for samisk urbefolkning eller nasjonale minoriteter vil ligge under denne vurderingen.

Friluftsliv

Innsigelse skal vurderes når forslaget kommer i konflikt med områder verdsatt som svært viktig eller viktig i henhold til Miljødirektoratets veileder. Også andre områder som er vurdert til å ha nasjonal eller viktig regional betydning som friluftsområder kan bli vurdert.

Strandsone langs sjø og vassdrag

Innsigelse skal vurderes når planforslaget vil komme i konflikt med hensyn i statlige retningslinjer for differensiert strandsoneforvaltning, eller ikke har tatt særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre interesser langs sjø og vassdrag.

Regionalt perspektiv

Her kan du lese om:

Regional bærekraftig næringsplan	s. 23
Visit Lyngenfjord strategi mot 2030	s. 24
Fylkesplan Troms 2014–2025	s. 25
Statsforvalterens overordnede innspill til plan	s. 26

Dykke dypere?

[Les planen her](#)

Regional plan:

Regional bærekraftig næringsplan, 2024–2034

Politikere, forvaltning og privat næringsliv må jobbe sammen for å finne løsninger og kompromisser som fremmer lavere utslipp, bevaring av sårbar natur og øker kompetansen på grønn omstilling. Det er ventet at regionen vil få klimatiske endringer.

Ved å samhandle om arealplaner og ressursbruk, samt ta i bruk teknologi som reduserer klimaavtrykk må næringslivet bidra til å motvirke endringene og ruste oss for å håndtere disse. I Fremtiden må vi gjøre mer med mindre ressurser.

Som kystregion er regionen store på fiske, havbruk og fiskeindustri, men har også andre næringer som i større og mindre grad er uavhengig av denne sektoren. Dette gjør regionen bedre stilt for konjunktursvingninger. Bygg- og anleggssektoren har en stor andel av verdiskapningen, men er i stor grad knyttet til opp- og nedgangstider generelt i økonomien. I seneste år har sektoren gått godt, men konjunktoren er på vei nedover for bransjen som helhet, også nasjonalt. Reiselivet er en forholdsvis ung næring som har hatt en stor økning siden 2014. Tatt i betraktning at næringen ble hardt rammet av koronapandemien, er den fortsatte veksten et godt tegn for videre ekspansjon.

En av de store utfordringene i Nord-Troms er mangel på arbeidskraft.

Basert på en digital undersøkelse med over 70 aktører er det pekt på noen faktorer som vil påvirke utviklingen i de ulike bransjene fremover:

- Økonomi – renter og prisstigninger vil påvirke investeringsmuligheter
- Arbeidskraft – behovet er stort i en rekke bransjer for å oppnå utvikling
- Tilgang på egnet areal er viktig for utvikling
- Miljøpåvirkning må hensyntas i større grad
- Infrastruktur innad, og utad, må bedres
- Politisk beslutninger påvirker rammebetingelser

Respondentene ga også innspill på viktige faktorer de tror vil påvirke samfunnsutviklingen i Nord-Troms mest fremover:

- Sentralisering
- Negative demografiske trender, som søkes motvirket
- Infrastruktur og behov for nye løsninger
- Energimangel
- Arbeidsplasser
 - Riktig, og nok, kompetanse til å dekke behov
 - Synliggjøring av ledige stillinger
 - Interessante stillinger for to eller flere samtidig
- Offentlige tjenester

Matproduksjon i hav og på land har vært sentralt i alle innspillsmøter i prosessen. Her vektlegges gode naturlige forutsetninger for matproduksjon, både på land og i havet. Det må jobbes for best mulig rammevilkår for landbruk, reindrift, fiskeri og havbruk. I tillegg må det sørges for utdanning og insentiver som bygger opp om matproduksjon.

Foto: Petr Pavlíček
Visit Lyngenfjord

Regional strategi:

Visit Lyngenfjord strategi mot 2030

Visjon: Nord-Norges sterkest voksende bærekraftige reiseregion

Mål mot 2030:

- 15% vekst i overnattinger per år
- 5 nyetablerte hotell eller prosjekter i et godt stadium av gjennomføring (min. 50 senger) hvorav minst ett har minst 100 senger og moderne møtefasiliteter i regionen innen 2030
- 8 nyetablerte restauranter som betjener reiselivet og innbyggerne i regionen
- Minst to utvidede hotell i regionen innen 2027
- Stimulere og støtte bedriftene i reiselivsnæringen til produktutvikling og vekst (omsetning +25% per år)
- Hver kommune har etablert reiseliv som en prioritert næring, støttet av en grundig utviklingsstrategi
- Veksten i reiselivet er bærekraftig på alle dimensjoner og regionen har en felles reiselivsledelse som er ansvarlig for utviklingen

Relevant tiltak:

- Sammen med kommunene lage kommunespesifikke masterplaner for reiselivet samt område-/areal-/reguleringsplaner og støtteplaner som aktiverer reiselivsutviklingen i hver kommune og som ivaretar bærekraftigheten på de ulike dimensjonene

Dykke dypere?

[Les planen her](#)

Regional plan:

Fylkesplan Troms 2014–2025, Arealpolitikk og – forvaltning

Hovedmål:

«Arealforvaltningen skal være forutsigbar og legge til rette for god og bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling basert på oppdatert kunnskap og godt planverk i kommunene.»

Troms fylke har er samlet land- og ferskvannsareal på om lag 26 000 km², hvor mye er fjell. I overkant av 3 000 km² ligger lavere enn 100 moh., som i de fleste tilfeller kan regnes som velegnet til utbygging. Det tilsynelatende store arealet er omfattet av svært mange interesser som konkurrerer om de mest anvendelige områdene.

I spredtbygde områder er mange utfordringer i arealplanleggingen knyttet til ønske om spredt bolig- og fritidsbebyggelse, samt tiltak (energi og bergverk) i, og nært, inngrepsfrie områder/urørt natur. I 100-metersbeltet, strandsonen, skal det tas særlig hensyn til naturmiljø, kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser.

I arealpolitikken gir spesielt ekspansjon innenfor havbruk, bergverk, opplevelsesbasert reiseliv og energiproduksjon/kraftlinjer store utfordringer i spenningsfeltet mellom bruk og vern. Dette gjelder både i hensyn til natur- og kulturverdier, men også i forhold til tradisjonelle næringer – spesielt fiskeri, reindrift og landbruk.

Arealpolitiske retningslinjer:

Retningslinjene som angis her tar utgangspunkt i planprogrammet og planens øvrige kapitler, og framhever vesentlige regionale interesser for Troms fylke. Retningslinjene kan gi fylkeskommunen og statlige etater grunnlag for å fremme merknader og innsigelser til planer som fremmes.

Det legges ellers til grunn at både regional og kommunal planlegging baserer seg på rammer gitt av staten (lovverk, nasjonale forventninger, nasjonale planbestemmelser og planretningslinjer) og i andre regionale planer.

Næringsutvikling og nordområdepolitikk:

1. I arealplanlegging og –forvaltning skal det legges vekt på å sikre arealressurser på sjø og land som kan gi grunnlag for bærekraftig verdiskapning, næringsutvikling og sysselsetting. Kartlegging, identifisering og verdivurdering skal ligge til grunn og tiltak skal avveies mot ikke-kommersielle interesser.

Senterstruktur, by- og tettstedsutvikling, arealbruk:

2. Lokalisering av boligområder, arbeidsplasser og handels-/servicetilbud (næringsvirksomhet og tjenesteyting), samt offentlige tjenester (skole, barnehage, helse- og omsorgsinstitusjoner m.m.) skal skje med hensyn til effektiv utnyttelse av arealer og infrastruktur, lavest mulig energi- og transportbehov og redusert bilavhengighet.
3. Mål om å ta persontransportvekst med kollektivtrafikk, gang og sykkel må legges til grunn for arealplanlegging i byer og tettsteder.
4. Ved ønske om tiltak i hittil ubebygde områder, skal det alltid først vurderes om utbyggingsbehovet kan løses innenfor allerede avsatte byggeområder.
5. Offentlighetens tilgang til strandsonen skal vektlegges.

Folkehelse:

6. Enkel tilgang for alle til natur- og friluftsområder og gode møteplasser for fysisk aktivitet og sosialt fellesskap vektlegges.
7. Byer og tettsteder i Troms skal ha gode miljøkvaliteter, universell utforming, sammenhengende grøntstrukturer og sammenhengende hovednett for gående og syklende.
8. Sikre rent drikkevann

Regional forvaltning av nasjonal politikk:

Statsforvalterens overordnede innspill til samfunns- og arealplanlegging 2024

Hovedmål: «Arealforvaltningen skal være forutsigbar og legge til rette for god og bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling basert på oppdatert kunnskap og godt planverk i kommunene.»

Regjeringen har initiert satsningen «Grønt industriløft», som peker på sju produksjonsområder som særlige viktige for omstillingen til lavutslippssamfunn. Disse er: hydrogen, havvind, batterier, CO₂-håndtering, prosessindustri, maritim industri, skog- og trenæring og øvrig bioøkonomi. Arealene er begrenset. Derfor bør kommunene først vurdere om allerede utbygde arealer kan gjenbrukes til de nye næringene.

I revisjon av KPA må kommunen vurdere om områder avsatt til framtidig bebyggelse, skal beholdes eller tilbakeføres til LNFR-formål, jf. nasjonale forventninger. Det ligger en klar forventning om at kommunen setter av mindre naturareal og dyrka jord til utbyggingsformål, enn det som har vært vanlig tidligere. Som hovedregel skal dyrka mark ikke omdisponeres.

Det er vesentlig at kommunen vurderer og utnytter potensialet for fortetting og/eller transformasjon av bolig- og næringsområder, før nye områder reguleres og tas i bruk. Kommunen bør arbeide for å utvikle ett tettsted med

de funksjonene, møteplassene, grønnstrukturen og øvrige kvaliteter som skaper et attraktivt lokalsamfunn.

Kommunal- og distriktsdepartementets oppdaterte «Statlige retningslinjer for arealbruk og mobilitet» bygger på målet om et lavutslippssamfunn gjennom utvikling av bærekraftige, kompakte og attraktive tettsteder, samtidig som arealbruken reduserer tapet av naturmangfold, dyrka mark og friluftsområder.

Nødvendig infrastrukturbygging vil trolig kreve omdisponering av dyrka jord, kommunen må derfor påse at nedbyggingen av dyrka og dyrkbar mark reduseres til et minimum. Kommunen oppfordres til å utarbeide en jordvernstrategi som en del av kommuneplanen.

Skogen har en sentral rolle i det grønne skiftet ved at den binder klimagasser. Dette innebærer at skogareal ikke bør bygges ned, og forvaltes slik at den binder mest mulig karbon, og at skogsarealene høstes slik at de bidrar til klimavennlig energi og trelast.

Kommunen skal ha tilstrekkelig informasjon om, og forståelse av reindriftens arealbruk. Det anbefales samarbeid på tvers av kommunegrensene for å sikre reindriften sammenhengende bruksareal, og for å kunne vurdere sumvirkningene på næringen. Næringen opplever et økende press på sine arealer. Sumvirkning må vurderes i arealsaker, hvor både planlagte, godkjente og gjennomførte tiltak vurderes. Klimaendringer kan presse frem behov for nye flytt- og trekkleier, og endre dagens bruk av beitene.

Statsforvalter anbefaler at konsultasjon senest tilbys ved varsel om oppstart av planarbeidet. I saker av sentral betydning for samisk kultur og næring bør det vurderes om konsultasjon skal tilbys før varsel om oppstart.

Kommunen bes om å redusere forbruket av natur, kartlegge arealer som egner seg for restaurering, kartlegge «grå områder» og innarbeide naturbaserte løsninger i planer for utbygging.

I utbyggingsprosjekter bør det stilles krav om å utrede massebalanse, og i alle planer må det vurderes tiltak som reduserer masseoverskuddet. Ved revisjon av KPA eller relevante reguleringsplaner, bør kommunen vurdere å sette av areal til mellomlagring av masser til fremtidig bruk. Dette vil kunne redusere klimagassutslipp til transport, hvis de plasseres hensiktsmessig i forhold til utgravingssted og mulig sted for bruk.

Å unngå nedbygging av karbonrike arealer, spesielt myr og våtmark, men også skog og jordbruksarealer, er særlig viktig i planleggingen. Statsforvalter anbefaler at KPA har som mål å gi lavest mulig utslipp fra en eventuell utbygging.

ROS-analyser skal ha tilfredsstillende kvalitet og bygge på oppdatert kunnskap. Analysen skal brukes som grunnlag for å vurdere om områder kan benyttes til planlagt formål, og om avbøtende tiltak må innarbeides i planbestemmelser og -kart. ROS-analysen skal utarbeides i tråd med veilederen «Samfunnssikkerhet i kommunenes arealplanlegging».

Dykke dypere?

[Les innspillene her](#)

Erfaringsbasert ser Statsforvalter at et større blikk på barn og unges oppvekstmiljø, samt trygg og sikker skolevei, blir glemt.

Kommunen må påse at det gjøres realistiske alternativvurderinger. Planprogrammet skal inneholde en beskrivelse av «relevante og realistiske alternativer, og hvordan disse skal vurderes i konsekvensutredningen». Manglende alternativvurderinger har tidligere vært grunnlag for oppheving av vedtak i klagesaker hos Statsforvalteren.

Når arealplaner skal brukes i byggesaker, er det viktig at de har god juridisk kvalitet. Dette kan Statsforvalteren rådgje kommunen om. Kommunene oppfordres til å ta kontakt tidlig i prosessen for veiledning om utforming av bestemmelser.

I arbeidet med arealplanlegging bør kommunene vie særskilt oppmerksomhet til følgende hensyn:

- Tilbakeføring av areal fra utbyggingsformål til LNFR-formål
- Rundskriv T-2/16, Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet
- Bolig-, areal- og transportplanlegging med vekt på fortetting og tettstedsutvikling
- Arealer til «grønne» næringer
- Håndtering og forvaltning av jord- og steinmasser
- Jordvern
- Klimagassreduksjoner og klimatilpasning
- Samfunnssikkerhet og ROS-analyser med god kvalitet
- Konsekvensutredninger med god kvalitet

Foto: House of light
Visit Lyngenfjord

Næringsliv

Her kan du lese om:

Hva er næringsliv?	s. 29
Sysselsatte i ulike næringer	s. 30
Hvordan rigge seg for å bli best på næringsutvikling?	s. 31
Nærings- og distriktsutvikling	s. 32
Suksessfulle distriktskommuner	s. 36
Reindrift	s. 38
Landbruk i nord	s. 39
Reiseliv	s. 40
Rett virksomhet på rett sted	s. 41

Hva er næringsliv?

Næringsvirksomhet er virksomhet med sikte på å tjene penger.

FNs statistiske kontor («ISIC – International Standard Industrial Classification of all Economic Activities») har utarbeidet en egen næringsklassifikasjon som også benyttes av Statistisk Sentralbyrå.

Hovedinndelingen er:

Primærnæringer, eller naturnæringer (1)

1. Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst

Sekundærnæringer, eller
bearbeidende næringer (2–5)

2. Bergverksdrift

Utvinning og foredling av malmer, mineraler og bergarter

3. Industri

Generell betegnelse for næringsvirksomhet som består i bearbeidelse av råstoff eller råvarer (sjømat, aluminium, råolje, tømmer, kjøtt, korn osv.)

4. Kraft- og vannforsyning

5. Bygge- og anleggsvirksomhet

Virksomhet direkte knyttet til oppføring, ombygging, reparasjon, vedlikehold og riving samt bygging og reparasjon av anlegg

Tertiærnæringer, eller
tjenestenæringer (6–9)

6. Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet

Handel med varer, overnatting, mat og reiselivsopplevelser

7. Transport, lagring, post og telekommunikasjoner

8. Bank- og finansvirksomhet, forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting

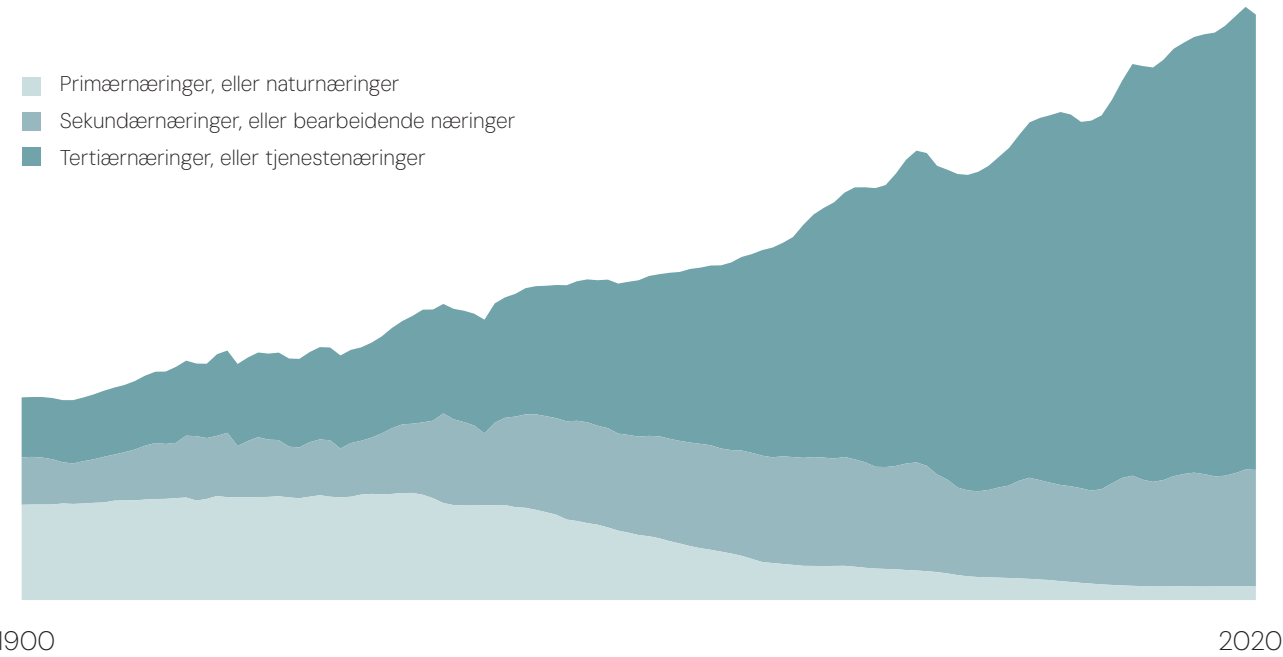
9. Offentlig, sosial og privat tjenesteyting

Sysselsatte i ulike næringer i kommunen:

Næringskategori: Andel av de sysselsatte

Primærnæringer eller naturnæringer (1)	5.8 %
Sekundærnæringer, eller bearbeidende næringer (2-5)	18.7 %
Tertiærnæringer, eller tjenestenæringer (6-10)	75.4 %
Privat: Tertiærnæringer, eller tjenestenæringer (6-8,10)	33.6 %
Offentlig: Tertiærnæringer, eller tjenestenæringer (9)	41.8 %

Sysselsatte i de ulike hovednæringene i Norge:

Forskning:
Hvordan rigge seg for å bli best på næringsutvikling?

Næringsutvikling er ikke en lovpålagt kommunal oppgave, men er likevel en sentral del av kommunens bidrag til samfunnsutvikling. Det finnes ikke en bestemt oppskrift på å lykkes med næringsutvikling i kommunen.

Likevel finnes det noen fellesnevner ved næringsutviklingsarbeid som lykkes. Noen av de mest brukte målfaktorene på god næringsutvikling er;

Resultater og effekter av kommunale planer og tiltak
Næringsutvikling har blitt stadig mer komplekst, og skillet mellom næringsutvikling og «generell» samfunnsutvikling har blitt mindre. Tidligere var utgangspunktet at så lenge arbeidsplassene finnes, kommer folk. Slik er det ikke lengre. Arbeidskraft og kompetanse er en knapphetsfaktor, og vellykket næringsutvikling handler derfor om noe mer enn å bidra til å skape arbeidsplasser. Det skal være attraktivt både å jobbe og bo i en kommune eller region. Det er derfor sentralt at kommunens innsats og ressursbruk innen samfunnsutvikling evner å se innsatsområdene i sammenheng når samfunns-, nærings- og arealplaner utformes.

I denne sammenhengen har kommunen flere roller som bør organiseres og ivaretas:

- **Forvaltningsrollen** – sørge for å ivareta samfunnsmessige interesser i henhold til lover, forskrifter og reglement.
- **Produsentrollen** – kommunen som tjenesteyter for lokalt næringsliv. Dette kan omfatte både ulike økonomiske virkemidler, og veiledning og rådgivning.
- **Entreprenørrollen** – kommunen som initierer utviklingsprosjekter i samarbeid med næringslivet. Kommunens evne til å følge opp egne strategiske planer og delta aktivt inn mot næringslivet. Dette kan være rekrutteringstiltak, stedsutvikling, utvikling av utdanningstilbud osv.

Samarbeid om næringsutvikling mellom kommuner
En studie på bestilling fra Innovasjon Norge peker på følgende elementer:

Økt verdiskaping og styrket næringsutvikling krever i økende grad skreddersøm og koordinert politikk og virkemidler på regionalt nivå. Dette er avhengig av funksjonelle bo- og arbeidsmarkedsregioner, hvor fylket gjerne er for stort, og den enkelte kommune for liten. Å lykkes med slikt arbeid krever at kommunene tar ledelses- og samstyringsansvar i regionen mellom offentlige og private aktører. Dette krever at aktørene etablerer en felles forståelse om at regionen er viktig, og at man sammen jobber mot et «positiv-sum-spill», fremfor et «nullsums-spill» for den enkelte kommune. Aktiv deltakelse av andre enn kommunene er også sentralt. Her bør både kunnskapsinstitusjoner, næringsliv og andre virkemiddelaktører inkluderes. I sum er et slikt «positiv-sum-spill» avhengig av et godt regionalt lederskap med forankring og oppslutning fra alle deltagende kommuner – og at man evner å se regionen i sammenheng.

Utviklings- og organisasjonskulturen i kommuneorganisasjonen blir tillagt stor vekt som forklaring på at noen distriktskommuner lykkes med vekst i arbeidsplasser og innbyggere. Kommuner som lykkes best kjennetegnes av en kultur med sterkt innslag av samarbeid, ekstern oppmerksomhet og entreprenørskap. Herunder er også «beredskap for flaks» sentralt.

Forskning:

NIBR Nærings- og distriktsutvikling, 2019

Næringsutvikling som begrep brukes om utvikling og verdiskaping i privat sektor. Næringsutvikling har som regel mål om vekst i verdiskaping og sysselsetting, innenfor en bærekraftig ramme, både miljømessig, sosialt og økonomisk.

Utvikling basert på overforbruk av naturressurser eller dårlig arbeids- og lønnsvilkår vil ikke være positivt for lokalsamfunnet. Positiv utvikling vil ofte være assosiert med en forankring i områdets fortrinn og aktører i næringsmiljøer og innovasjonssystemer som er utviklet lokalt over tid.

Utviklingen påvirkes av indre og ytre strukturer og drivkrefter. Forskningen på området for distriktskommuner er relativt fragmentert og splittet mellom ulike fag, men mye kan fordeles på følgende tematikk og perspektiver:

- 1) **Lokaliseringsfortrinn og -faktorer**
- 2) **Bedriftsutvikling og -kapabilitet (muligheter)**
- 3) **Eksportledet vekst og ringvirkninger**
- 4) **Innovasjon i næringsmiljøer og systemer**
- 5) **Attraktivitet for bosetting og næringsutvikling**
- 6) **Bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling**

Temaene er i stor grad avhengig av hverandre, selv om de har ulikt fokus på drivkrefter.

Lokaliseringsfaktorer:

Lokaliseringsteori har lenge vært basert på klassiske prinsipper. Landbruket basert på naturgrunnlag og transportavstand til marked (byene), mens industriens plassering var knyttet til tilgang på råvarer, arbeidskraft og areal- og transportkostnader. Servicenæringen ble knyttet til kundegrunnlag og rekkevidder, hvor daglige behov var desentraliserte med et mer finmasket nett av mer spesialiserte og sjeldnere brukte tjenester (legespesialister, FoU osv.).

Lokaliseringsteorien har vært koblet til klyngeteori (agglomerasjon: opphopning og/eller samlokalisering av personer, virksomheter eller lignende) med fokus på fordeler og effekter ved samlokalisering. Dette knyttes igjen til bedrifters fordel av reduserte transaksjonskostnader, tilgang på spesialisert arbeidskraft, leverandører, kunder og mulighet for læring og kompetansetilgang fra andre bedrifter. Dette bidrar ofte samlet til å forsterke innovasjon, nyetablering og vekst i verdiskaping og sysselsetting. I distriktsområder er det ofte færre av disse miljøene, og de er dominert av én eller få spesialiserte næringer eller verdikjeder.

Globalisering har økt lokaliseringskonkurransen. Mens man tidligere konkurrerte med nabokommuner om nyetableringer, er konkurransen i dag mer nasjonal – og internasjonal. Denne klassiske lokaliseringskonkurransen har gjerne vært knyttet til tilgang på naturressurser, billig arbeidskraft eller gunstige skattevilkår. Nå er konkurransen i stor grad basert på tilgangen på relevant kompetanse, unike kunnskapsmiljøer og/eller spesielle kundeforhold og markedet. Dette blir beskrevet som en dreining fra pris- og kostnadskonkurranse til kunnskaps- og innovasjonskonkurranse.

Regioner med sterke kunnskapsmiljøer og -næringer oppnår et attraktivitets- og vekstfortrinn. Næringer forankret til områdets kunnskapsbaser og -miljøer er mer robuste mot endringer i markeds- og konkurranseforhold enn en del tradisjonelle næringer.

Bedriftsutvikling og kapabiliteter:

Bedrifter har klassisk i økonomisk teori blitt betraktet som rasjonelle profittmaksimerende og/eller kostnadsreduserende aktører. Dett bildet blir mer og mer nyansert.

Større bedrifter er mer som koalisjoner av ulike interesser der lokalisering og vekst påvirkes av langt flere forhold enn enkle profit- og kostnadsfaktorer. Også mindre bedrifter etableres ofte av helt andre grunner enn jakten på profitt, men vel så ofte med ønske om økt selvstendighet, realisering av forretningsidé, skape egen jobb eller tilleggssinntekter for å kunne bli boende.

Bedrifters mulighet for innovasjon og utvikling påvirkes av ekstern og intern tilgang på kunnskap. Bedriftsøkonomisk rasjonalitet og markedssvikt bidrar til at deler av næringslivet underinvesterer i FoU og innovasjon, sett mot det som er samfunnsøkonomisk gunstig. Virkemiddelapparatet i nærings- og distriktpolitikken er ofte innrettet for å styrke nettopp dette, og det er da en risiko for å havne utenfor støtteordningene.

Basisnæringer, avleda næringer og ringvirkninger:

Basisnæringer blir gjerne knyttet til primærnæringer, industri og en del tjenesteyting (som reiseliv, forretningsmessig tjenesteyting og statlig virksomhet). Enkelte skiller mellom basisnæringer (primærnæringer og industri), besøksnæringer (reiseliv og handel), regionale næringer (bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting) og lokale tjenester (barnehage, skole og eldreomsorg). Firedelingen gir et mer nyansert bilde på ulike næringers geografiske «hovedmarkeder».

Dykke dypere?

[Les rapporten her](#)

Perspektivet har vært mye brukt i næringsplanlegging og strategiarbeid i kommuner. I slike sammenhenger har strategiene ofte handlet om tiltak for å styrke betingelsene for bestemte basisnæringer.

Tidligere har det ofte vært et ensidig fokus på basisnæringene, ofte også forstått som kun industri. Etter hvert har flere og flere utvidet perspektivet, særlig når det gjelder besøksnæringer og regionale næringer. Det er spesielt innen disse næringsgruppene det er vurdert størst potensiale for vekst i antall arbeidsplasser mange steder de seneste årene.

Innovasjon i klynger og næringsmiljøer:

Innovasjon skjer når beslektet/relatert kunnskap kombineres på nye måter. Har bedrifter tilgang til kunnskap som er litt forskjellig fra deres egen, øker sjansene for innovasjon. Innovasjonspotensialet i en region påvirkes med andre ord av bedriftenes tilgang på, og bruk av, beslektet kunnskap. Relatert kunnskap i et område øker muligheten for nye kombinasjoner, og danner grunnlag for «verdikjedeklatring», leverandørutvikling og/eller nye næringer i mellomrommet mellom de etablerte. I utviklingen av nye næringer kreves det derimot at det legges til rette for eksperimentering og utprøving av muligheter i utradisjonelle og nye kombinasjoner av det som kan oppfattes som urelatert/ ikke-beslektet kunnskap. Det kan skje gjennom å utvikle nye arenaer og koblinger internt i regionen, men også gjennom å hente kunnskap og teknologi utenfra. Denne typen nyutvikling har derimot best forutsetninger i regioner med større næringsdiversitet.

Innovasjonsstrategier i en region kan i prinsippet følge tre ulike hovedspor:

1) Fornyelse innenfor etablerte næringer og klynger:

Bidra til å styrke konkurranseevnen i sterke næringer og til regional spesialisering innenfor etablerte næringer og/eller klynger. Dette har betydning for å opprettholde aktivitetsnivået i viktige basisnæringer, men er ofte ikke tilstrekkelig for å sikre nye og eksisterende arbeidsplasser på sikt.

2) Utvikling av nye næringer basert på regionale fortrinn:

Nyskaping knyttet til regionale fortrinn, gjerne relatert til etablerte næringer og eventuelt ressurser. Dette er innovasjon i mellomrommet mellom etablerte næringer, ofte med utgangspunkt i kombinasjoner av kunnskap og/eller teknologier. Dette gir mulighet for nye arbeidsplasser, tilleggssinntekter og potensielt et mer variert næringsliv.

3) Utvikling av nye næringer på nytt grunnlag:

Nyskaping uten forankring i lokale eller regionale fortrinn. Dette skjer først og fremst gjennom innflytting av bedrifter utenfra, bedrifter med utspring fra forskningsmiljø, entreprenørskap eller lignende. Dette krever ofte mange nyetableringer og et godt støtteapparat over lang tid for å utvikle seg til robuste næringer i kommunen.

For de fleste distriktskommuner, eller regioner, vil det være 1) og 2) som vil være mest relevante og hensiktsmessige i arbeidet med å tilrettelegge for innovasjonsprosesser med lokal forankring. Prosessene vil ofte måtte baseres på en kombinasjon av lokal kunnskap og innhentet kunnskap og teknologi utenfra. Strategi 2) ligger nærmest begrepet smart spesialisering.

Smart spesialisering er en EU-utviklet metode for å utvikle med fokuserte innovasjons- og vekststrategier. Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) har anbefalt kommuner og fylkeskommuner å benytte seg av denne strategien for å skape prosesser som gir et mer aktivt forhold til kunnskap og prioriteringer nedfelt i planverket. KDD og fylkeskommunene hat utviklet en rettleider for smart spesialisering. Hensikten med arbeidet er å utnytte ressurser i regionen til å utvikle næringer med størst mulig komparative og konkurransemessige fortrinn på lengre sikt. Det er i hovedsak snakk om å utvikle noe nytt, basert på det som er til stede fra før. Utvikling av nye næringer er enklere når man kan bygge på kompetanse, underleverandører, spesialutdanninger og andre fortrinn i regionen. Dette kan også bidra til et bredere beslektet mangfold, slik at man unngår å låse fast næringsutviklingen i eksisterende spesialisering. Strategien bør bygge på et solid kunnskapsgrunnlag og utvikles gjennom samarbeid mellom aktører med kjennskap til innovasjonsbilder, muligheter og utfordringer i regionen. Foruten om offentlige aktører, lokale og regionale, må også

næringsaktører, kunnskapsmiljø og virkemiddelapparatet involveres i arbeidet.

Attraktivitet og utviklingskultur:

Sentralt i denne typen arbeid er et tydelig fokus på den nære sammenhengen mellom nærings- og samfunnsutviklingen, særlig i distriktskommuner. Bostedsattraktivitet og utviklingskultur er sentralt for å styrke grunnlag og potensiale for næringsutvikling på sikt.

Bærekraftig samfunns- og næringsutvikling:

I samfunnsutvikling opererer man ofte med bærekraftsdimensjonene; økonomisk-, sosial- og økologisk/miljømessig bærekraft. For å nå vedtatte mål og forpliktelser vil det kreve en betydelig omstilling innenfor mange etablerte næringer, men også åpne nye næringsmuligheter. Bærekraftig utvikling har over tid blitt et utvannet begrep i samfunnsdebatten og politikken. En samlet vurdering av dimensjonene er viktig, likevel blir begrepet forenklet til å dreie seg om én av dimensjonene.

Det kan være utfordrende å definere og vurdere kriterier for bærekraftig utvikling. Fremtidsrettet næringsutvikling vil uansett måtte basere seg på en grundig vurdering av bærekraftsdimensjonene sett opp mot andre samfunnshensyn, for eksempel nye arbeidsplasser.

Det er særlig klima- og miljødimensjonen som representerer den store endringen for all næringsutvikling. Internasjonale klima- og miljøavtaler endrer rammevilkår og insentiver for næringsutviklingen. Alle næringer og sektorer vil møte skjerpede offentlige og private krav til klimahensyn og miljøkrav på alle nivå. Samtidig stiller stadig større segmenter av forbruker- og kunde grupper høyere krav til helse-, klima- og miljøfaktorer i sine kjøp. Samlet sett legger dette ikke bare begrensninger, men åpner nye muligheter for næringsutvikling og jobbskaping.

Lokalsamfunn som ikke aktivt tilpasser seg og utnytter disse mulighetene svekker egen utviklings-, konkurranse- og attraktivitetsevne.

Det er flere perspektiver på, og strategier for, å utvikle miljøvennlig forbruk og produksjon på lokalt/regionalt nivå. Noen av disse er:

- Blå og grønn bioøkonomi
- Miljøteknologi, renere produksjon og fornybar energi
- Sirkulærøkonomi
- Grønnere og smartere byer/tettsteder
- Bærekraftig reiseliv

En studie av «grønn vekst» i nordiske regioner peker på om lag 50 eksempler på innovasjonsprosesser. Stort sett handler det om tiltak for å redusere ressursforbruket, lukkede materialstrømmer(sirkulærøkonomi), fornybar energi, miljøteknologi og utvikling av nye klima- og miljøvennlige næringer. Innovasjonsprosessene er basert på et tett samspill mellom offentlige og private aktører. Dette krever innovasjon i politikken og virkemiddelapparatet, i tillegg til i næringsliv og samfunnet ellers.

Det finnes allerede virkemidler for å bidra til skiftet, og flere av de ligger hos Innovasjon Norge. Merkeordningen «bærekraftig reisemål» er et av virkemidlene for reisemål som jobber langsiktig med bærekraftig reisemålsutvikling, med spesielt fokus på forbedringer og nyskaping relatert til natur-, klima- og miljøpåvirkning og samspill mellom reiselivet, lokalsamfunn og økt verdiskaping.

Veien mot lavutslipp krever omstilling og bidrag fra mange aktører, og blant disse står kommunen i en særstilling. Som planmyndighet, eier av bygninger og infrastruktur,

innkjøper av varer og tjenester, tjenesteleverandør og koordinator kan kommunen være forbilde i arbeidet med redusert utslipp og miljøvennlig samfunnsutvikling. Kommunen og fylkeskommunen kan legge føringer eller gå imot utbygginger og næringsinvesteringer som har for store negative miljøeffekter. Dette skjer imidlertid sjeldent i distriktskommuner ettersom jakten på arbeidsplasser og inntekter som regel trumfer natur-, klima- og miljøhensyn. Det har i de siste årene vært flere eksempler på distriktskommuner som har sagt ja til vindkraftinvesteringer med store negative natur- og miljøkonsekvenser, mot avbøtende tiltak som infrastruktur, fritidsanlegg osv. Det vil imidlertid bli viktigere og viktigere også for distriktskommuner at de har et fremtidsrettet perspektiv på bærekraft, og ikke bare vurderer bidrag til nasjonale/ globale klimahensyn, men også tar større nærmiljøhensyn. En fremtidsrettet politikk og tilrettelegging for nærings- og samfunnsutvikling må innlemme ulike natur-, klima og miljøhensyn på en god måte.

Nasjonale myndigheter har per nå ikke utviklet tydelige bærekraftskriterier for vurdering av næringsutviklingen, sett opp mot andre samfunnshensyn. Man ser imidlertid at ny næringsvirksomhet selges inn som viktig i «det grønne skiftet», forstått som overgang til mer klimavennlig produksjon og forbruk, mens de negative miljøkonsekvensene lokalt underspilles.

Både næringsliv og lokalsamfunn vil være tjent med å ikke bare tilpasse seg miljøkrav, men også styrke sin konkurranseevne på sikt ved å bidra til nye løsninger som reduserer miljøbelastninger og ligge i forkant av krav. For å lykkes med bærekraftig næringsutvikling må utviklingen i økende grad ta hensyn til ulike miljøaspekter (utslipp, ressursbruk og biodiversitet) og andre relevante aspekter ved sosial og økonomisk bærekraft.

Forskning:

Suksessfulle distriktskommuner anno 2018

Studien tar for seg kjennetegn ved «suksessrike distriktskommuner», som enten er eller har vært, suksessrike i den forstand at de har oppnådd sterkere vekst i næringsliv eller befolkning enn forventet ut fra deres betingelser.

Attraktivitet og tilfeldigheter:

Et generelt resultat er at distriktskommuner trenger litt «flaks» for å lykkes. Siden flaks kommer frem som en viktig komponent for å bli identifisert som en attraktiv næringskommune, vil det være kommuner som «gjør alt riktig» uten å oppnå ønsket arbeidsplassvekstresultater. Dette betyr ikke at kommunens innsats for samfunns- og næringsutvikling ikke betyr noe, men det viser at arbeidsplassutviklingen blir påvirket av tilfeldige hendelser. Planmessig arbeid vil først og fremst ha betydning for utviklingen på sikt, 10 år eller mer. I en kortere tidshorisont overskygger tilfeldighetene målrettet innsats målt i arbeidsplasser eller befolkningsvekst.

Beredskap for flaks:

Selv om tilfeldige hendelser og flaks har stor betydning for næringsattraktiviteten, kan kommuner være forskjellige på hvordan de agerer/reagerer når det oppstår en mulighet for vekst. Noen griper mulighetene raskt og utnytter situasjonen, mens andre reagerer sent, eller ikke i det hele tatt. Her kan «beredskap for flaks» være en mulighet. En plan for hvordan kommunen reagerer overfor en mulig investor og/eller en annen mulighet for vekst. Aktiv og årvåken holdning til muligheter, gode arealplaner (med forutsigbarhet), raske beslutningslinjer og godt internt samarbeid kan spille en sentral rolle i denne beredskapen.

Utvikling av eksisterende næringsliv

Lokal næringspolitikk som kun fokuserer på eksterne nyetableringer og å trekke til seg eksterne investeringer (akkvisisjonsstrategi) er risikabel. Det krever mye arbeid og ressurser, og få kommuner lykkes med dette. De som lykkes får stor oppmerksomhet og trekkes ofte frem, mens de fleste kommuner med lik strategi og innsats «mislykkes» i det stille. En næringsstrategi som ikke betinger flaks, er ofte konsentrert om bedrifter som faktisk driver næring i kommunen. Statistikk over arbeidsplassutvikling viser at endringer hos eksisterende bedrifter betyr mest, og det er sjeldent at nyetableringer bidrar vesentlig. Videre utvikling av eksisterende bedrifter krever god dialog og gode tillitsforhold mellom kommune og næringsliv. Slik vekst blir sjeldent lagt merke til regionalt eller nasjonalt, men bidrar godt til den lokale utviklingen.

Sårbart næringsliv

Distriktskommuner som har næringsliv konsentrert til én eller få bransjer, eller et fåtall dominerende bedrifter, kan over tid få et sårbart næringsliv. Arbeidsmarkedet blir sårbart for svingninger i bransjen. De fleste kommuner er klar over dette, og ønsker flere ben å stå. Det har vist seg utfordrende å kombinere arbeidsplassvekst og diversifisering. Vekst blir derfor i stor grad avhengig av vekst den dominerende bransjen, eller enkeltbedrifter. Næringslivet blir mer spesialisert og sårbart enn det var i utgangspunktet. De fleste «suksessrike» distriktskommuner får derfor ofte økt sårbarhet ved vekst, dersom de er i en slik posisjon i utgangspunktet.

Bostedsattraktivitet

Til forskjell fra næringsattraktiviteten synes bostedsattraktivitet å i langt mindre grad være påvirket av tilfeldigheter. Det kan synes at kommunen har en mer direkte rolle i dette arbeidet. Rent statistisk kan det viske som bostedsattraktiviteten er viktigere for befolkningsutviklingen enn næringsattraktiviteten, selv om det for distriktskommuner er noen nyanser. Kommuner med lang vei til alternative arbeidsmarkeder, eller liten bo- og arbeidsmarkedsregion, vil det i de fleste tilfeller ikke være bærekraftig med vekst utelukkende basert på bostedsattraktivitet. På den andre siden vil en positiv arbeidsplassutvikling uten bostedsattraktivitet kunne gi vanskeligheter med rekruttering. Da kan kommunen risikere at veksten i arbeidsplasser dekkes av innleid personell eller korttidsansatte som ikke bostedsregistreres. På attraktive bosteder vil næringsvekst kunne føre til økt innflytting, og høy bostedsattraktivitet er derfor nødvendig for at arbeidsplassstilvekst skal gi en samfunnsmessig gevinst for kommunen.

Samspill mellom bosteds- og næringsattraktivitet

Vekst, ut over korte perioder, er i stor grad avhengig av vekselvirkning mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Det er derfor lite fruktbart å peke på hva som er viktigst av bosteds- og næringsattraktivitet. Det ideelle er å bygge på denne vekselvirkningen slik at kommunen kommer inn i en positiv spiral. I perioder med arbeidsplassvekst eller økt behov for rekruttering vil bostedsattraktivitetsarbeidet bli viktig, og på den andre siden vil det i perioder uten

arbeidsplassvekst jobbes aktivt med dette. Selv om det kan virke som det er best å satse på den svakeste attraktivitetsdimensjonen er dette et langsiktig arbeid. Kommunen bør derfor kombinere bosteds- og næringsattraktivitetsarbeidet, om enn med litt ulik intensitet i ulike perioder.

Positive spiraler og boligbygging

Kommuner som oppnår stabil vekst over en periode, vil også oppleve større optimisme og tro på fremtidig vekst. Optimismen gir økt investeringslyst både hos innbyggerne og i næringslivet. Dette har i stor grad skjedd på grunn av vekselvirkningen mellom bosteds- og næringsattraktivitet. I sum kan dette gi økt boligbygging som igjen forsterker veksten. I mange kommuner er derimot lav boligtilgang et problem, og hindrer mulige innflyttere å finne bolig. I et slikt marked blir boligmassen stadig eldre og mindre attraktiv. En viktig betingelse for å komme inn i en varig positiv spiral er at høy bostedsattraktivitet etter hvert også gir høyere boligpriser. Hvis boligprisene når et nivå som dekker byggekostnadene vil det også bli interessant for privatpersoner, entreprenører og investorer å bygge nye boliger for salg. I flere «suksessrike» distriktskommuner er det et stort tilbud av boliger, mens det i andre har vært god boligtilgang på grunn av et betydelig høyere innbyggertall tidligere, og boligbeholdningen har vært stor nok til å huse nye innbyggere. Hvis befolkningsveksten skal bli varig, må det derimot være en tilgang i boligmarkedet som sikrer god flyt og flere muligheter.

Attraktivitet er ikke bare et nullsumspill

Å skape en positiv spiral er ikke enkelt når kommunen har befolkningsnedgang, særlig ikke for distriktskommuner. Å være attraktiv dreier seg om å være mer attraktiv enn andre kommuner. Det er derfor åpenbart at når alle vil være attraktive, vil ikke alle lykkes. Attraktivitetskonkurransen i kommunene er likevel ikke et nullsumspill hvor noen lykkes på bekostning av andre. I sum vil det påvirke den samlede veksten i landet positivt. Hvis kommunene i sum blir gode på lokal vekst, vil det altså gagne hele Norge.

For kommuner vil høy næringsattraktivitet i den ene kunne føre til høyere tilflytting i den andre og oppnå nabovekst. Dette er et argument for å samarbeide med nabokommuner om næringsutvikling og attraktivitet.

Kommunen skaper ikke attraktivitet alene

Studien viser at det sjeldent, eller aldri, er kommunen alene som skaper attraktivitet. Det skapes gjennom et samspill mellom alle aktører i lokalsamfunnet, hvor kommunen, næringslivet og frivilligheten er blant de viktigste aktørene. Nok kraft i utviklingsarbeidet krever at disse aktørene

Dykke dypere?

[Les rapporten her](#)

spiller på lag og trekker i samme retning.

Mobilisering krever tillit

Åpne og engasjerende prosesser som mobiliserer lokalsamfunnet til innsats, er viktig for å lykkes. En innadvendt kommune kan ha små muligheter til å skape endringer, selv om planverket er utarbeidet med stor faglig dyktighet.

For å lykkes med mobilisering av lokalsamfunnet er det avgjørende at kommunen har tillit. Tillit på lokalt nivå har flere faktorer; politikernes tillit til hverandre, slik at de kan samle seg om langsiktig utvikling, tillit mellom politikere og administrasjon og tillit mellom kommune, befolkning og næringsliv. I tillegg er tillit mellom ulike deler av kommunen viktig. I distriktskommuner kan ofte motsetninger mellom bygder og tettsteder tappe utviklingsarbeidet for retning og energi.

Aksept av vekstens pris

Attraktivitet og vekst har sin pris. Dette går både på kulturelle (psykiske) og fysiske faktorer. Økt innbyggertall betyr ofte innflytting av folk som ikke har sine røtter i kommunen, fra inn- og utland. Dette kan skape kulturelle endringer som vil kreve aksept i lokalbefolkningen. Flere kommuner har satset på å hente utflyttede ungdommer hjem. Det er et krevende arbeid, som få har lyktes med. De fleste distriktskommuner som har opplevd stor vekst har i stedet hatt mye innvandring. Kommuner har ulik toleranse for endring, og de kommunene med høy aksept for forandring vil sannsynligvis ha en fordel når attraktivitet skapes. Dette vil være mer utfordrende i kommuner med liten aksept for forandring. Hvis tillitsnivået er gode, vil det sannsynligvis være lettere å få aksept for forandring.

Utviklingskultur

Sammenlignes resultatene i studien fra 2012 og 2018 er utviklingskulturen fortsatt gjeldende. Det handler ikke nødvendigvis om å satse på de riktige næringene, gjennomføre bestemte tiltak, ha de beste planene eller organiseringen av utviklingsarbeidet. De beste resultatene kom gjennom å ha en kultur som «grep mulighetene». Mulighetene kan være lokale ildsjeler, nye idéer, den beste kompetansen, støtte til en fremgangsrik bedrift eller investor som skapte mange arbeidsplasser eller økt samarbeid både internt og eksternt i kommunen. Utviklingskulturen bør ta sikte på å mobilisere og involvere hele samfunnet – bygget på en kommune som har, og skaper, tillit.

Foto: Petr Pavliček
Visit Lyngenfjord

Reindrift

Litt over 3 000 personer er tilknyttet den samiske reindriften, med om lag 215 000 dyr. Den samiske reindriftsnæringen er unik både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Det er en pastoral/nomadisk næring med sesongmessige forflytninger mellom ulike årstidsbeiter.

Næringen har stor betydning i samisk og lokal sammenheng for økonomi, sysselsetting og kultur.

Reindriftsnæringen er en betydelig næring i kommunen. Driften har ringvirkninger i kommunen gjennom innkjøp av utstyr og ulike varer og tjenester knyttet til driften, og kommunen som sommerbosted. Aktører, som ikke er helårs bosatte i kommunen, deltar likevel i lokalsamfunn og næringsliv for øvrig.

Arealbruk

NIBIO fastslår at moderne reindrift står overfor økende utfordringer, både med tanke på klimaendringer og arealutbygginger. Dette gjelder både private og offentlige tiltak samt rovvilt, friluftsliv, turisme og endrede klimatiske forhold som endrer driften.

Reindrift er en arealkrevende næring, og totalt bruker næringen rundt 40 prosent av landarealet i Norge. I motsetning til andre primærnæringer som kan dyrke eller tilplante nye arealer, blir ressursgrunnlaget for reindrift stadig mindre. Dette skyldes ulike former for inngrep.

Reindrift foregår stort sett på områder hvor den årlige tilveksten på beitenes er liten. Derfor må reinen bevege seg over store avstander for å finne tilstrekkelig med næring. Spesielt om vinteren utnytter rein karrige beiter som andre beitedyr ikke ville ha overlevd på.

Rein er det eneste tamme beitedyret som er avhengig av å finne beite selv hele året, i motsetning til for eksempel sau som vanligvis ikke beiter i utmark mer enn om lag 3 måneder i året.

Reindriftsåret er inndelt i en rekke årstidsbeiter. Det er i utgangspunktet tre faktorer som avgjør denne inndelingen: geologi, nedbør og tilgjengelighet. Geologi og mengden nedbør bestemmer hvilke planter som vokser der, og tilgjengeligheten avgjør om rein kan nyttiggjøre seg disse plantene. Spesielt om vinteren er dette avgjørende, fordi snø og is kan hindre rein i å grave seg gjennom. Rein har behov for ulike beiteplanter til ulike årstider. Om sommeren trenger den proteinrike planter til vekst og muskeloppbygging, mens den om vinteren kan klare seg på proteinfattig kost. Ulike aldersgrupper av rein har også ulikt behov.

Årstidsbeitene befinner seg ofte langt fra hverandre, og det er behov for trekk- og flyttleier slik at rein kan flytte seg mellom disse. Slike leier følger eldgamle spor bestemt av topografi, sjøer og vassdrag. Inngrep i disse kan få alvorlige konsekvenser.

Rein er et såkalt semidomestisert eller halvtamt dyr. Konsekvensen av dette er at rein reagerer negativt på forstyrrelser, og ofte ikke benytter selv gode beiteområder fordi forstyrrelsene der er for store. Også her er det forskjeller mellom ulike rein, og simler er spesielt sårbare i forbindelse med kalvingen.

Distriktsplaner

Distriktenes distriktsplan synliggjør og beskriver virket i distriktet. Planen gir oversikt over årtidsbeiter, kalvingsland, flyttmønster, gjerder og anlegg, framkomst- og transportmidler og eventuell inndeling av beitesoner. Mye av driften er knyttet til lokal- og tradisjonskunnskap, som kan være utfordrende å oversette til planverk og kartfestelse.

Senter for arktisk landbruk:

Landbruk i nord

Det subarktiske landbruket i Nord-Norge er verdens nordligste landbruk. Arealene er store og kan bidra til å styrke matberedskapen og selvforsyningsgraden. I Troms og Finnmark er kun 0,4 posent av arealer jordbruksareal, mot Nordlands 1,4 prosent.

Nasjonalt er det er mål å øke selvforsyningsgraden av mat fra 40 til 50 prosent. Nord-Norge har et stort potensial til å bidra til dette. De siste 20 årene er omtrent halvparten av jordbruksforetakene i regionen blitt nedlagt, og kulturlandskapet står i fare for å gro igjen. Vekstsesongen er kort og intens, og varierer i regionen. I indre Finnmark er sesongen om lag 100 dager, mens den i kyststrøkene i Nordland er om lag 180.

Grovfôrbasert husdyrproduksjon er bærebjelken i det nordlige jordbruket, og melkeproduksjon står for den største verdiskapingen. Til tross for senere tiårs strukturendring, med reduksjon i antall bruk, er produksjonen stabil som følge av økt effektivitet og flere dyr. Med færre og større bruk, blir det lengre avstander, og jordbrukslandskap i periferien kan bli ulønnsomme og gro igjen.

Hvert år beiter rundt 300 000 dyr i den nordnorske utmarka, og produserer mat på naturlig grodde næringskilder. Undersøkelser viser at Nord-Norge har mye beite av god kvalitet, og bare en tredjedel av dette utnyttes. Troms har størst andel av beite med best kvalitet. Landsdelen har også et stort potensial for nydyrking og økt utnyttelse av eksisterende arealer – særlig med bedre bruk av utmarksbeite.

Senter for arktisk landbruk

Senter for arktisk landbruk er etablert for å fremme kunnskap og aktivitet som støtter det nordnorske landbruket. Senteret forsker på utvikling og tilpasning til det nordnorske landbruket. De særegne klimatiske forholdene, som kort vekstsesong, mye lys og lave temperaturer begrenser hva som kan dyrkes og avlsmengde, men har positive effekter i form av mindre behov for sprøyting og medisiner.

Senteret forsker også på klimaendringer, og hvilken påvirkning det kan ha på landbruket. Endringene skjer raskt, og de skjer raskest i nord. Dette kan åpne nye muligheter for mat- og fôrproduksjon og en lengre vekstsesong. Vekstsesongen i Pasvik er allerede to uker lengre enn den var i 1990.

De unike forholdene kan gi produktene merverdi. Noe av denne merverdien er dokumentert spesielle for regionen, blant annet egenskaper knyttet til smak og konsistens

Dykke dypere?

[Les mer her](#)

for jordbær, brokkoli, kålrot og gulrot. Summen av disse regionspesifikke særegenhetene kan gi grunnlag for å ta i bruk begrepet «arktisk kvalitet» som egen merkevare.

Beredskap og matsikkerhet

Norsk landbrukspolitikk har fire hovedmål. Disse er:

- Matsikkerhet og beredskap
- Landbruk over hele landet
- Økt verdiskaping
- Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser

Sentralt her er å øke selvforsyningsgraden av jordbruksvarer, gjennom økt norsk planteproduksjon, bedre utnyttelse av grovfôrressurser og økt bruk av norskproduserte råvarer i kraftfôr. Målet om styrking av beredskap i landbruket er spesielt viktig i Nord-Norge på grunn av regionens strategiske betydning og lange avstander. Utmarksressursene er det arktiske landbrukets største fortrinn og spiller en nøkkelrolle for beredskap og bosetting i nordområdene.

Matsikkerhet i nord krever bønder, husdyr, jord og beitemark i drift i hele landsdelen. Landbruket bidrar til mer enn matproduksjon, blant annet gjennom bosetting, sysselsetting og verdiskaping i distriktene.

Mulig videreutvikling

Satsing på lokal matproduksjon og kortreist mat kan gi muligheter for å markedsføre unike nordnorske produkter. Produsenter fra Nord-Norge byr på lokalmat i verdensklasse, noe både lokalbefolkning og tilreisende kan nyte godt av. Lange avstander gjør det spesielt utfordrende å finne effektive løsninger for distribusjon og salg, noe videre satsning på lokalmat bør ta tak i. I 2017 ble det satt et nasjonalt mål om å øke salg av lokal mat fra norske gårdsbruk fra 5 til 10 milliarder kroner innen 2025. Målet ble nådd allerede i 2023 med 12 milliarder kroner, og i 2024 er det satt et nytt mål om omsetning på 25 milliarder kroner innen 2035.

Lokalmatproduksjon er derfor en mulighet, og kanskje særlig i nord, hvor det er vanskelig å bli stor på en del produksjoner og hvor avsetningsmulighetene blant annet for potet, grønt og bær kan være utfordrende.

Reiseliv

Reiselivet har i årene etter covid-19 vært i stor vekst i Nord-Norge, spesielt rundt Tromsø. I Nord-Troms viser tallene en markant økning i reiselivet i 2024, en videre vekst fra økningen i 2023. Veksten er spådd å fortsette fremover.

Den voldsomme økningen, og etterspørselen, i overnattinger gjennom tjenester som Airbnb viser mulig behov for økt overnattingskapasitet i regionen. Der det ikke finnes organisert overnattingskapasitet øker markedet for privat korttidsleie av boliger og fritidsboliger (Airbnb). Dette kan være symptom på underkapasitet, sett opp mot etterspørselen. Det påvirker boligmarkedet. Det organiserte overnattingstilbudet har ikke fulgt utviklingen i etterspørselen fra tilreisende. Det er grunn til å tro at det finnes et marked for mer kommersiell overnattingskapasitet i regionen.

Tilreisende som benytter seg av hotell og andre overnattingstilbud, fremfor privat utleie (Airbnb), vil kunne ha positive effekter. Det kan gi grunnlag for etablering av nye arbeidsplasser, økt profesjonalisering og inntjening i reiselivet – og inntekter til kommunen. Bedre forhold for organisert reiseliv kan gi kommunen økt styring og kontroll på utviklingen. Etablering av flere bedrifter innen overnatting, servering og lignende vil også kunne bidra til kommunens attraktivitet og øke tilbudet til innbyggerne.

Nord-Troms:	2024
Kapasitetsutnyttning av senger	29.5 %
Kapasitetsutnyttning av rom	46.75 %
Pris per rom	1 414 NOK
Utleide rom i 2024	47 058

Utviklingstrekk 2024	Endring fra året før:
Nord-Troms	+ 11 %*
Norge	+ 4 %
Tromsø	+ 18 %

*202 829 overnattinger

Utviklingstrekk Airbnb 2024	Endring fra året før:
Nord-Troms	+ 40 %**

**123 745 overnattinger med gjennomsnittstid på 3,9 netter

Gjester i Nord-Troms:	Antall registrert i 2024
Norske gjester	38 917
Utenlandske gjester	58 944

Hotellovernattinger i Nord-Troms:	Antall i 2024
Kurs/konferanse	2 376
Yrke	9 517
Ferie/fritid	62 828

Foto: Petr Pavlíček
Visit Lyngenfjord

Forskning:

Rett virksomhet på rett sted

Virksomheter med høy arbeidsplass- og besøksintensitet bør lokaliseres sentralt. Virksomheter med lav arbeidsplass- og besøksintensitet kan lokaliseres mindre sentralt. Dette bør bestemmes på bakgrunn av områdets tilgjengelighetsprofil, og virksomhetens mobilitetsprofil – både for person- og godstransport.

En tilgjengelighetsprofil defineres ut ifra hvor god tilgjengelighet det er med ulike transportformer i området, mens mobilitetsprofilen beskriver virksomhetens behov med betydning for transport og logistikk.

Et sentralt prinsipp ved planlegging for redusert biltransport er at utbygging av virksomheter skjer i områder med best tilgjengelighet for alternative transportformer, som gange og sykkel. I tillegg til klimaperspektivet, har prinsippet en sosial profil. Smart lokalisering kan redusere avstander og gjøre hverdagsaktiviteter tilgjengelig med gang -og sykkeltransport. Dette reduserer tid brukt til pendling. I tillegg vil det kunne føre til økt fysisk og sosial aktivitet i flere deler av befolkningen. Dette er også et sosialt utjevnnende tiltak.

Virksomhetens mobilitetsprofil beskriver generering av transport. Transportskapende egenskaper er både antall ansatte, besøkende og behovet for inn- og utskipping av gods.

Områder som tilrettelegges for arbeidsplasser og/eller besøk bør derfor vurderes nøye med tanke på transport av folk og varer.

En velkjent metodikk for virksomhetslokalisering er ABC(D)-modellen, hvor ulike områder kan defineres slik:

- **A-Områder** har god tilgjengelighet for gående og syklende, og gjerne kort vei til kollektivakser.
- **B-Områder** har god tilgjengelighet for gående og syklende, og middels god tilgjengelighet for bil. Dette kan gjerne være kombinasjonsområder med bolig og næring.
- **C-Områder** har god biltilgjengelighet, og bør har nærhet til hovedveg som sentral parameter. Det bør ikke være mye mer enn noen kilometer til hovedvegnett. Bedrifter som genererer mye godstrafikk bør lokaliseres i C-områder
- **D-Områder**, også kalt restområder, har tilgjengelighet med bil, liten tilgjengelighet med andre transportformer, og ikke umiddelbar nærhet til hovedvegnett. **Slike områder bør i hovedsak ikke brukes til utbygging, men begrenses til primærnæring.**

Bolig og befolkning

Her kan du lese om:

Befolkningstrender	s. 43
Befolkningsutvikling	s. 44
Husholdninger og boligsammensetning	s. 44
Tettbygd og spredtbygd strøk	s. 45
Tillit i befolkningen	s. 46

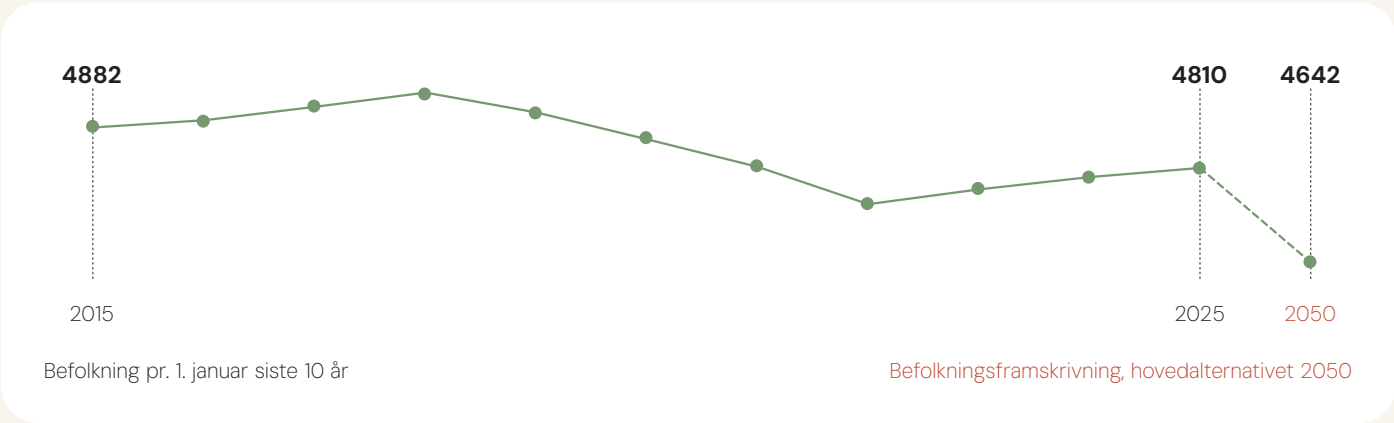
Planlegging skjer ikke i et vakum. Derfor er det essensielt å se på befolkningsbehov opp mot det vi planlegger for. Kunnskap om demografi, boligbehov, og samfunnstrender er derfor viktig å ha i bakhodet før man setter seg ned med budsjettforhandlingene og fatter beslutninger om arealbehov.

Befolkningstrender

Det bygde miljøet skal svare ut ulike samfunnstrender. Planlegging skal skje i tråd med eksisterende og forventet utvikling i befolkningen. Derfor er det nyttig å se på aldersfordeling tilknyttet ulike faktorer når man planlegger for bolig.

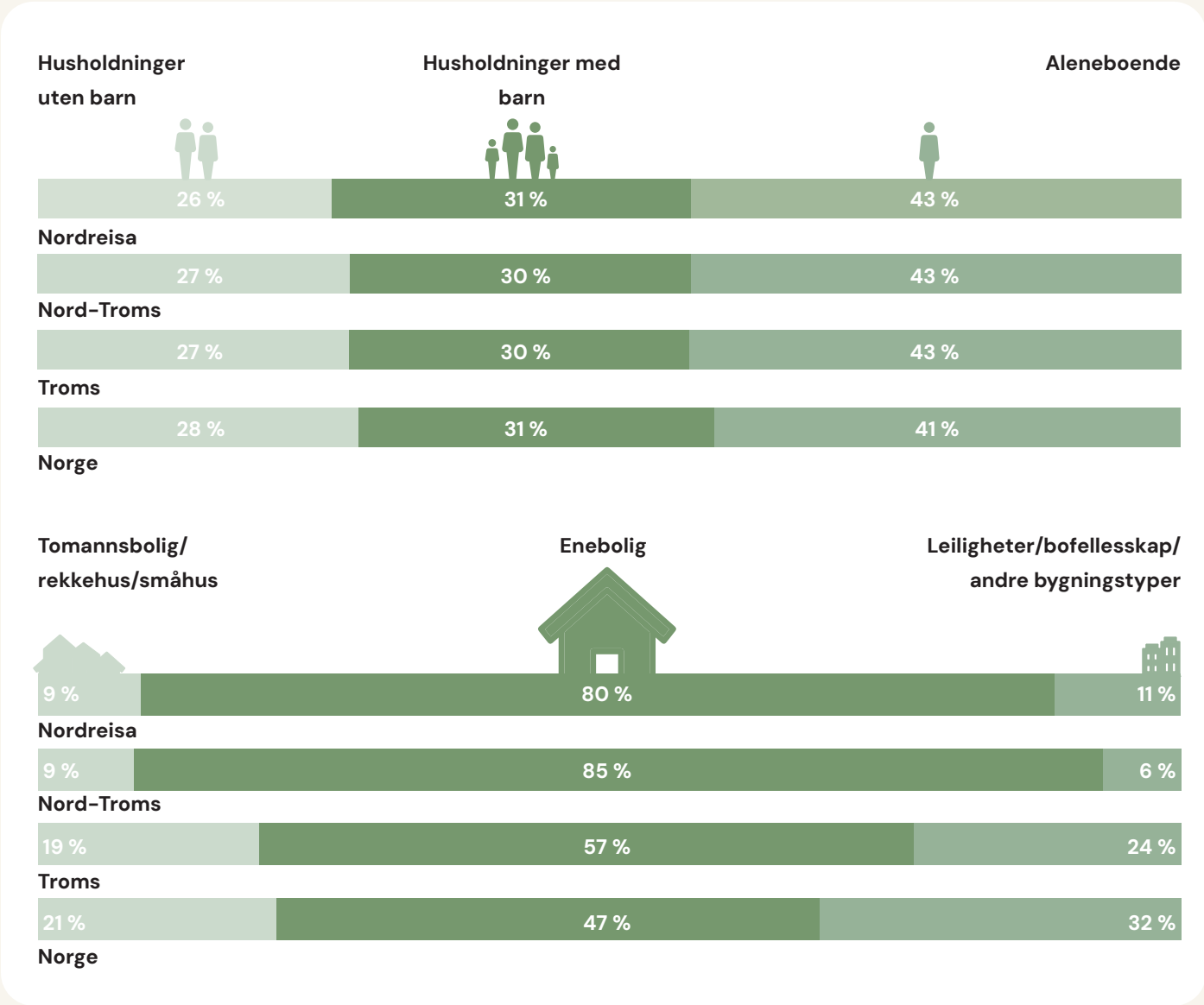
Opplysning:	Andel i kommunen:	Forskjell fra landet:
Andel unge eldre 65–79år	17,4 %	Flere enn nasjonalt
Andel over 80år	5,4 %	Flere enn nasjonalt
Andel 80+ framskrevet til 2050	12,8 %	Flere enn nasjonalt
Personer som bor alene 75år +	43,9 %	Flere enn nasjonalt
Befolkningsvekst	0,55 %	Lavere enn nasjonalt
Leier bolig 45år +	12,7 %	Likt som nasjonalt
Bor trangt 0–17år	18,0 %	Likt som nasjonalt

Befolkningsutvikling:

Husholdninger og boligsammensetning:

Den langsiktige utviklingen med stadig mindre husholdninger fortsetter. Gjennomsnittet på landsbasis var i 2024 2,1 personer i hver husholdning. For ti år siden var det 2,2. Hovedårsaken er at stadig flere bor alene. Økningen i antall eldre bidrar også til statistikken, spesielt i husholdninger hvor en part dør fra. I tillegg blir vi eldre enn før, og får lengre perioder som aleneboende. Dette kan utløse andre, eller endrede, krav i boligmassen og –markedet.

Tettbygd og spredtbygd strøk

Trenden viser en «forskyvning» av innbyggere fra spredtbygd til tettbygd strøk. De siste ti årene har det vært en økning i folk i tettbygd strøk på 2,3 %. Boligandelen i tettbygd strøk viser den samme trenden, men med en mindre økning på 0.3%. Økningen i bolighandel i tettbygd strøk kan også tilskrives at noen boliger har gått fra å ligge i spredtbygd, til å ligge i tettbygd strøk.

Kunnskapsgrunnlaget «Status Nordreisa» forteller trender for hvordan folk velger bolig og boligområder – og hva som vektlegges. Dette kan også ses i sammenheng med perspektivmeldingen unge stemmer fra 2021 som også viser hva unge verdsetter og ser etter i lokalsamfunn.

For å løse i boligmarkedet kan det være stort potensiale i mer tettbygde strøk, hvor mangelen/variasjonen er størst. I tillegg kan flyttetrenden utløse ledige boliger i spredtbygde områder og bedre tilgjengeligheten.

Kategori:	Tettbygd strøk*:			Spredtbygd strøk:		
	2014	2024	Endring	2014	2024	Endring
Boliger**	50.5 %	50.8 %	0.3 %	49.5 %	49.3 %	–0.3 %
Folkemengde	54.9 %	57.2 %	2.3 %	45.0 %	42.8 %	–2.2 %

*SSB: Tettbygde strøk er de områdene som omfattes av tettsteder, og spredtbygde strøk er alle områder utenfor
**SSB: Bebodd og ubebodd

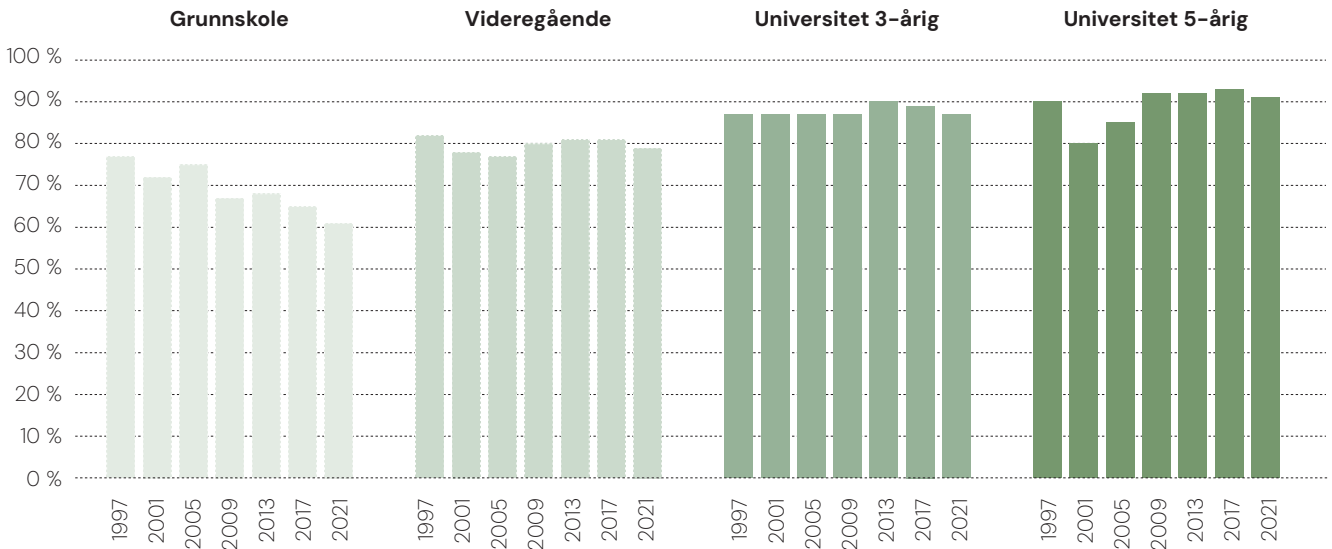
Tillit og trygghet:

Trivsel og trygghet er to indikatorer på opplevelse av lokalsamfunnet. Dette er knyttet til det bygde miljøet, men også generelt til omgivelsene. Lokalkunnskap er viktig for å definere disse tjenestenes kulturelle betydning. For å kunne vite akkurat hva disse tjenestene har av kulturell betydning, er det å kartlegge lokalkunnskap essensielt.

Dykke dypere?

[Les meldingen her](#)

Valgdeltakelse etter utdanning – nasjonalt:

Stortingsmelding 13 (2018–2019):

Tillit i befolkningen

I en verdenssammenheng har Norge hatt, og har høy tillit i befolkningen. Valgdeltagelse sier mye om tilliten i befolkningen, og gir derfor en pekepinn på tilliten befolkningen har til sine politiske representanter. Valgdeltagelsen er lavere i lokalpolitikken.

Tallene fra SSB viser hvordan valgdeltagelse knyttes til andre faktorer, som deltagelse i frivilligheten, økonomi og utdanning. Over tid viser det seg at høyere utdanning og økonomi henger sammen med høyere valgdeltagelse.

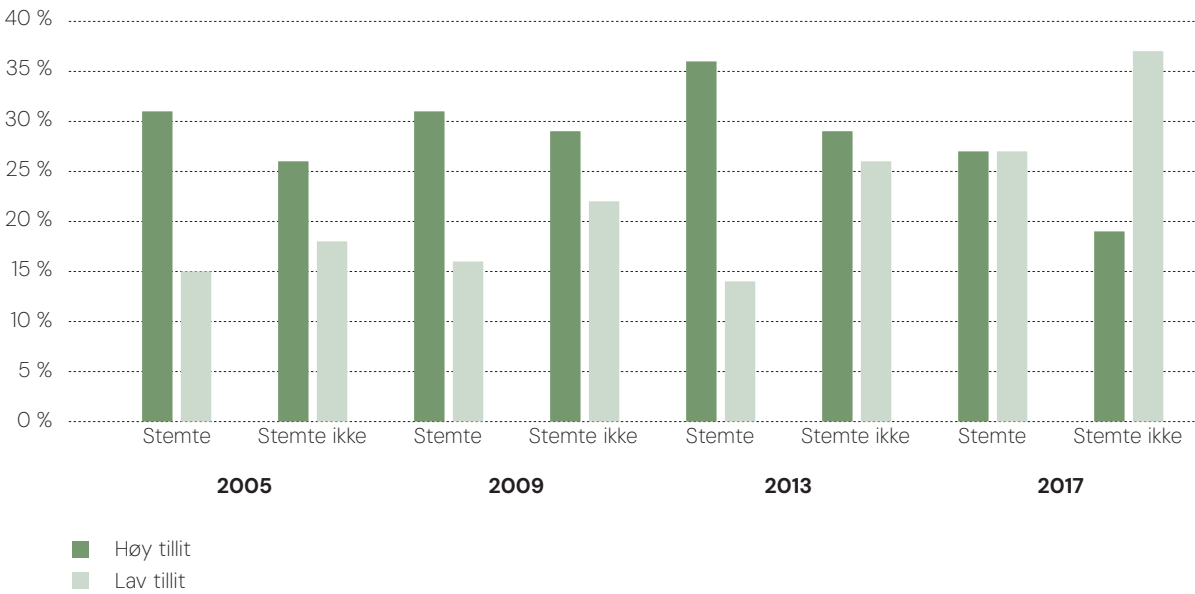
Deltagelse i frivillighet øker med tilliten. Ifølge tall fra SSB utførte nordmenn frivillig arbeid til en verdi av 200 milliarder kroner i 2022 til 2023, og utgjorde 4,6 prosent av Norges BNP i 2020. Frivilligheten er derfor av stor sosial og økonomisk betydning for samfunnet. I utgangspunktet er det de med god helse og livskvalitet som deltar i frivilligheten. Selv om dette ikke lar seg årsaksforklare, kan man si at de med god helse og livskvalitet ofte har økt grad av tillit, og er ofte i den samme gruppen som bidrar frivillig inn i samfunnet.

Kommunevalg:

Valgdeltakelse i kommunen:	
1995	53,3 %
1999	56,0 %
2003	65,0 %
2007	65,8 %
2011	66,5 %
2015	55,6 %
2019	52,6 %
2023	60,7 %

Nasjonalt stemte 62,4% ved siste kommunevalg.

Valgdeltakelse etter tillit til politisk styre – nasjonalt:

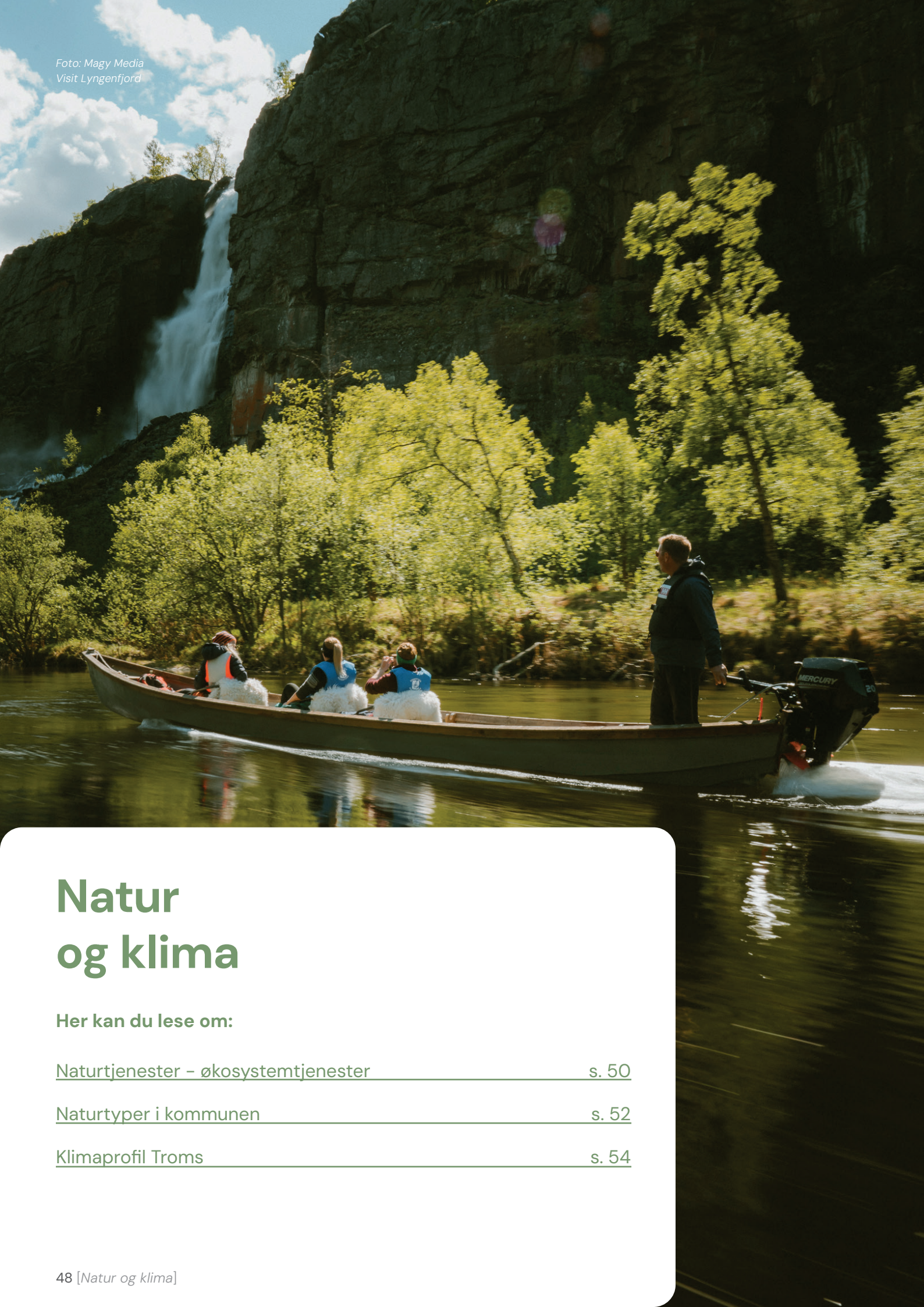

Foto: Magy Media
Visit Lyngfjord

Natur og klima

Her kan du lese om:

Naturtjenester – økosystemtjenester	s. 50
Naturtyper i kommunen	s. 52
Klimaprofil Troms	s. 54

Rask oversikt:
Vern i Nordreisa per i dag 25,6%
Inngrepsfrie områder i Nordreisa utgjør 77%
Inngrepsnære områder i Nordreisa utgjør 23%
Endring i Nordreisa siden 1988 –1,1%
Kommunen i Norge med størst tap av inngrepsfri natur siden 1988 –8%
Kommunen i Norge med størst tilbakeføring av inngrepsfri natur +1%

Nordreisa kommune består av store naturarealer med ulike, og unike, kvaliteter og egenskaper. Naturen kan deles inn i: kulturlandskap , skog, fjell, myr og våtmark, elver og innsjøer, og kyst. Vi kaller disse for naturtyper, som viser hva som er unikt ved Nordreisa, og hvordan disse kan forvaltes til det beste for natur, samfunn, og i tråd med nasjonale interesser.

Inngrepsfri natur

Natur som ligger lengre enn én kilometer fra inngrep, som vei, bygg eller teknisk infrastruktur, regnes som inngrepsfri natur. Natur som ligger fem kilometer eller mer fra slike inngrep regnes som villmarkspreget natur.

Vern

Verneområder er områder hvor det er bestemt at naturen skal beskyttes mot inngrep eller forstyrrelser. Vern i Norge dreier seg om beskyttelse av landskap, for eksempel ved å verne mot vann- og luftforurensning fra inngrep og avrenning fra kloaknett og landbruk. I tillegg vernes natur for å bevare naturmangfold som påvirkes av nedbygging og oppstykking. Slike inngrep reduserer kvaliteten på leveområdene til planter og dyr, og svekker naturens evne til å levere viktige tjenester. Intakte økosystemer renser vann og luft, og beskytter mot flom og erosjon. I senere tid har vern fått stor betydning for naturopplevelser og rekreasjon. 17.7% av Norge er vernet i dag, det meste i høyfjellsområder. Hav og kystområder er i liten grad vernet.

Karbonlagning

Natur forvaltes av hver enkelt kommune, men fungerer likevel som en del av et globalt karbonlager. Naturtypene har ulik lagringskapasitet, og lagringsprosenten er derfor regnet ut fra kommunens totale lagringskapasitet for hver av naturtypene. I tillegg tar ikke alle naturtyper kun opp karbon, men slipper også ut noe, spesielt ved utbygging.

Naturtjenester – økosystemtjenester

Naturtjenester gir oss et bilde på hva naturen betyr for oss, og hva vi kan miste dersom vi ikke forvalter den godt nok. Samfunnet vårt er avhengig av naturen og de godene den gir oss, og kalles derfor for tjenester.

Tjenestene er delt inn i fire kategorier, og forteller oss hva vi kan miste dersom naturtypenes tilstand er dårlig, og hvilke tjenester vi beholder ved at naturen forvaltes på en sånn måte at tilstanden forblir god. Dette gir oss et bilde på hele naturens tilstand, og hvordan mennesket avhenger av den. Ulike endringer av naturen, for eksempel ved inngrep, endrer naturens evne til å levere disse tjenestene. Tjenestene benyttes i alt fra næringsliv, jakt og fiske, turgåere, turister, og bønder. I tillegg er vi avhengig av de for drikkevann, matforsyning, og for å opprettholde steds attraktivitet.

Tjenestene er kategorisert slik:

Støttende tjenester (S):

Støttende tjenester er prosessene i økosystemet som må være på plass for at økosystemet* skal kunne levere de andre tjenestene, eksempelvis fotosyntese og diverse kretsløp.

Kulturelle tjenester (K):

Kulturelle tjenester er det naturen gir oss av ikke-materielle muligheter, for eksempel gjennom friluftsliv, rekreasjon, kulturell utøvelse (som for eksempel sanking), naturbasert reiseliv eller naturens stedlige og «åndelige» verdi.

Forsynende tjenester (F):

Forsynende tjenester er evne til å gi oss mulighet til å høste av dens ressurser. Dette kan være i form av jakt, avlinger, husdyrhold eller mineral- og planteressurser. Disse tjenestene gir oss blant annet rent vann, mat på bordet, matberedskap, energi, medikamenter og ressurser som kan bearbeides til byggematerialer og andre sentrale ting for samfunnet.

Regulerende tjenester (R):

Regulerende tjenester er naturens evne til å kontrollere eller påvirke faktorer som er viktige for menneskers miljø. Dette er for eksempel å regulere naturkatastrofer, som flom og overvann, eller evnen til å lagre karbon og andre klimafiendtlige gasser. Dette betyr at økosystemer* som ikke direkte forbrukes av mennesker, likevel har en verdi som påvirker velferden og handlingsrommet i samfunnet.

*Et økosystem er alle de levende organismene som finnes på et sted og miljøet de lever i. (SNL)

Naturtyper i kommunen

Type:	Natur/økosystemtjeneste*:	Andel av kommunens areal:	Andel av karbon i kommunen:	Nasjonal tilstand:	Nasjonal utviklingstrend:	Andel i inngrepsfritt område:	Andel vernet:
Byer og tettsteder	K	0.3 %	–	–	–	–	–
Kulturlandskap	F, R	0.6 %	7.9 %	Middels	Negativ utvikling	0.7 %	0.1 %
Skog	R, K	18.4 %	22.4 %	Middels	Stabil utvikling	36.9 %	86.5 %
Fjell	F, K, R	71.3 %	29.4 %	God	Svak negativ	89.1 %	27.7 %
Myr og våtmark	R	2.9 %	15.9 %	Middels	Negativ utvikling	78.2 %	75.4 %
Elver og innsjøer	F, K, R	6.4 %	23.2 %	Middels	Stabil utvikling	71.3 %	32.1 %
Kyst	K, R	0.1 %	1.1 %	Middels	Stabil utvikling	23.7 %	30.8 %

S – Støttende, K – Kulturell, F – Forsynende, R – Regulerende

*Det er naturlig at alle naturtypene vil kunne yte innenfor alle tjenestene, og at dette også vil ha lokale variasjoner. Oversikten viser imidlertid hvilke tjenester som forekommer i spesielt stor grad hos hver naturtype, på et overordnet nivå.

Kulturlandskap: Kulturlandskap lagrer mye karbon i jorda og er en viktig regulerende tjeneste. I tillegg består kulturlandskap av jordbruksmark som forsyner oss, husdyr og andre dyr med mat. Grasmarksområder er viktig for pollinering, som bidrar til å støtte opp under sentrale funksjoner for alt liv. Nordreisa kommune består av 1% kulturlandskap, 3% lavere enn landsgjennomsnittet. Den nasjonale tilstanden til kulturlandskap ansees som middels, og har en negativ utvikling nasjonalt. Kommunen har vernet 0,1% kulturlandskap, og i dag ligger 1% av kulturlandskapet i inngrepsfri natur.

↓ **Den negative utviklingen** nasjonalt skyldes en mer intensiv jordbruksdrift, eller opphør av skjøtsel. Kulturlandskapet i Norge har lenge endret seg som følge av drifts –og arealbruksendringer. Fra 1950 har den negative utviklingen gått raskere enn tidligere, med mer intensive metoder for oppdyrking av areal og kunstgjødsling, i tillegg til gjengroing av viktige åpne arealer.

Skog: Skog lagrer mye karbon, over og under bakken. I tillegg kontrollerer jorderosjonen og fotosyntese, og kan derfor kobles til både regulerende og støttende tjenester. Skog har i tillegg viktige lokale kvaliteter for befolkningen. Skogens tilstand nasjonalt er middels god, og har en stabil utvikling. Nordreisa kommune består av 18% skog, hvorav 37% av skogen ligger i inngrepsfri natur. Det meste av skogen befinner seg altså nært naturinngrep. 87% av skogen er vernet i dag.

→ **De negative utviklingstrekkene** i skogsområdene skyldes den lave andelen gammelskog/naturskog. Gammelskog/naturskog defineres ofte som skog med trær eldre enn 160 år, og som er lite preget av inngrep. Slik skog er et viktig leveområde for mange plante– og dyrearter. De viktigste årsakene til den nasjonalt negative trenden er effekter av skogbruk og ulike utbyggingstiltak.

Kyst: Kysten har viktige kulturelle verdier, særlig for Norge som kystnasjon. Med kyst menes svaberg, kyststrender og sanddyner som ligger langs kysten. Kystsonen(strandsonen) kan defineres som områder fra kystlinjen og 100 meter inn på land. Kysten har store rekreasjonsverdier, og særlig verdi for de som livnærer seg av havet. Kystens tilstand nasjonalt er middels, mens utviklingen er stabil. Nordreisa kommunes landareal består av 0,1% kyst, hvorav 23,7% er i inngrepsfri natur. 31% er vernet.

→ **De negative nasjonale utviklingstrekkene** skyldes i stor grad menneskelig aktivitet. Hvilke faktorer som påvirker mest, varierer mellom ulike kystsoner. Noe skyldes at elver tar med seg forurensing til kysten fra industri, renseanlegg, jordbruk og skogbruk, i tillegg til arealbruksendringer og nedbygging. Oppdrett, fiske, tråling, og skipstrafikk påvirker økosystemene i havet.

Myr og våtmark: Myr og våtmark er en viktig regulerende tjeneste, spesielt fordi områdene lagrer store mengder karbon. I Nordreisa lagrer områdene mye karbon, til tross for at de kun utgjør 3% av kommunens arealer. Myr og våtmark har hydrologiske egenskaper, som vil si at den også regulerer store mengder vann. Nasjonalt er tilstanden på myrområder middels, med en negativ utvikling. 78% av Nordreisas myr og våtmark ligger i inngrepsfri natur. 75% er vernet.

↓ **Den negative nasjonale utviklingen** skyldes blant annet direkte inngrep, og inngrep som hindrer vannføring til myr og våtmark. Myr og våtmark er svært utsatt for klimaendringer, men i dag er det arealinngrep som påvirker områdene mest.

Elver og innsjøer: Elver og innsjøer er viktige spesielt for forsynende og kulturelle tjenester, som drikkevann, fiske og rekreasjon. Elver og innsjøer lagrer en stor del karbon. Slev om elver og innsjøer kun utgjør 6% av Nordreisas arealer, har de 16% av kommunens karbonlagringsevne. Elver og innsjøer har vært, og er, livsnervene til sivilisasjoner. Tilstanden nasjonalt ansees som middels, med en stabil utvikling. Store deler av alle Norges elver og innsjøer er god tilstand, men status ansees den som middels, siden flere elver og innsjøer ikke svarer til målet. I Nordreisa kommune ligger 71% i inngrepsfri natur. 32,1% er vernet.

→ **De negative nasjonale utviklingstrekkene** økte fra 1950 og utover, da tilstanden til elver og innsjøer ble forverret av sur nedbør, vassdragsreguleringer, ulike fysiske inngrep, overgjødsling, og utslipp fra blant annet kloakk og avløpsvann.

Fjell: Fjell er et svært variert naturområde. Det består av store flater tørr mark uten vegetasjon eller med snø og is, men fjell er også mellom– og lavalpine områder, som kan være våtere og med vegetasjon. Fjell har viktige rekreasjonsverdier for innbyggere og turister, i tillegg til å være viktige for utmarksdrift, jegere og andre brukere tilknyttet kultur og tradisjoner hos befolkningen. Nordreisa består i stor grad av fjellområder. Områdene lagrer mest karbon i kommunen, men dette er på grunn av at fjellområdene er store. I seg selv holder ikke fjell spesielt mye karbon, og kan derfor ikke sies å være en regulerende tjeneste i form av karbonbinding. Fjellets nasjonale tilstand er ansett som god, med en svak negativ utvikling. Nordreisa har vernet 28% av fjellområdene sine, og i dag ligger 89% av alle fjellområdene innenfor inngrepsfri natur.

→ **De negative nasjonale utviklingstrekkene** i fjellområder skyldes påvirkningen på biologisk mangfold og kulturverdier. Årsaker til dette er i stor grad utbygging, for eksempel av veier, hytter og infrastruktur til kraftproduksjon og –distribusjon. Klimaendringene øker presset på artsmangfoldet.

Foto: Petr Pavlíček
Vist Lyngenfjord

Regional rapport:

Klimaprofil Troms

Klimaendringene vil for Troms særlig føre til behov for tilpasning til kraftig nedbør og økte problemer med overvann – herunder endrede flomforhold og – størrelser, jord- og flomskred og økte stormflotopper.

Temperatur:

Klimaendringene kan øke gjennomsnittlig årstemperatur i Troms med omtrent 5°C fram mot 2100. Temperaturøkningen vinterstid er forventet å være litt høyere, på ca. 6°C. Vekstsesongen vil kunne øke med 1–3 måneder, med mest økning i ytre kyststrøk. Dagene med svært lav temperatur vinterstid vil bli sjeldnere.

Nedbør:

Årsnedbøren i Troms er beregnet å øke med ca. 15 prosent, med størst økning sommer og høst. Dette gjelder også antall episoder med kraftig nedbør. Døgn med kraftig nedbør kan øke med ca. 25 prosent, og ekstremnedbør med varighet kortere enn et døgn vil kunne øke enda mer. For kortvarig ekstremnedbør (under 3 timer) anbefaler Klimaprofilene i Troms et klimapåslag på minst 40 prosent.

Vind:

Det er stor usikkerhet knyttet til klimamodellene for endring i vindforhold. Det ventes liten eller ingen endring. Kunnskap om lokale vindforhold i kommunen er derfor viktig.

Snø:

Det er beregnet en betydelig reduksjon i snømengde og antall dager med snø – sesongen kan bli opptil 3–4 måneder kortere. Det vil bli flere smelteepisoder vinterstid med ventet temperaturøkning. Fjellområdene kan få økende snømengder frem mot midten av århundret, før det forventes at økte temperaturer vil påvirke snømengdene også her.

Overvann:

De største skadene på bebyggelse og infrastruktur oppstår som regel i forbindelse med overvann. Overvann skyldes mye regn på kort tid som gir stor avrenning på tette flater (også is- og snølagte flater). Økt forekomst av kraftig nedbør, både i intensitet og hyppighet, vil stille større krav til overvannshåndteringen fremover. Klimaendringene krever overvannstiltak som bidrar til at vann ikke ledes til ledningsnett. Når avrenningen øker, øker også hastigheten på vannet slik at erosjonsfaren blir større. Det blir derfor viktig å rette tiltak også mot mindre bekker og vassdrag, og sikre at disse holdes åpne for naturlig avrenning. Flomveier skal kunne tåle mer vann, og det er viktig å ta hensyn til overvann tidlig i arealplanleggingen.

Effekter på hydrologi (vannforekomst, kretsløp og fordeling):

I indre og høyereliggende deler i Troms er den vanligste flommen snøsmelteflom om våren. Denne kan forsterkes av økt nedbør. I lavereliggende og kyststrøk er høstens regnflom ofte årets største flom. Veksling mellom snø og regn utover høsten kan gi økt vannføring i høstflommene. Sideelver som bryter ut av normale løp er en sentral skadeårsak i flomsituasjoner. Skadepotensialet er ekstra stort om vannveien går gjennom bebygde områder. Skadene i slike områder er ofte knyttet til oversvømmelse eller erosjon og stor masseføring (stein og grus som bidrar til flomskadene). Selv om infrastruktur og bebyggelse er mer spredt i Troms, kan flom gi store skader på bebyggelse og jordbruksområder. Økt flomhyppighet vil også gi økte problemer for fremkommelighet på veinettet.

Dykke dypere?

[Les rapporten her](#)

Ventet havnivåstigning mot 2100:

Sted:	Nærmeste måler:	Returnivå stormflo over middelvann i cm			Anbefalt klimapåslag:	Over middelvannivå:
		20 år	200 år	1000 år		
Storslett	Tromsø	216	233	244	67	17

Vannføringen i Troms har økt i alle årstider, bortsett fra sommeren, og vinterstid har den prosentvise endringen vært størst. Vannføringen vinterstid forventes en fortsatt økning da mer nedbør vil komme som regn. Vårflommen kan ventes å avta i lavlandet fordi snøsmeltingen skjer tidligere, og en større mengde av snøen i fjellet vil fordampe. Høstflommer forventes å øke, fordi mer av nedbøren vil komme som regn.

Det anbefales å sette av soner på minimum 20 meter på hver side av bekker, og 50–100 meter på hver side av elver. Elver i flattere terreng vil ha større flomsoner.

Tørke:

Selv om sommernedbøren forventes å øke, vil også fordampingen øke. Sannsynligheten for lengre perioder med lav vannføring i vassdrag, lavere grunnvannstand og større markvannsunderskudd vil øke. Dette medfører lengre tørkesesong, økt skogbrannfare og behov for jordbruksvanning.

Effekter på skred:

Skredfaren er i stor grad knyttet til lokale terrengforhold, men været er den viktigste utløsningsfaktoren. I bratt terreng vil klimaendringene derfor kunne gi økt hyppighet av skred knyttet til regnskyll, snøfall og snøsmelting. Dette gjelder først og fremst for jord-, flom- og sørpeskred. Disse skredtypene vil derfor kreve økt aktsomhet fremover. Landsdekkende aktsomhetskart for skred viser mulig fare, og er best egnet for en første utsjekk på overordnet plannivå. Dersom områder er dekket av NGIs kart for snø- og steinskred skal disse brukes, fremfor de nasjonalt dekkende aktsomhetskartene. Videre bør lokale faresonekart brukes, om det finnes for gitte områder.

Kvikkleireskred:

Det er mange områder med marine avsetninger i Troms. Disse områdene har mulig fare for kvikkleireskred. De fleste kvikkleireskred utløses av menneskelig aktivitet, men påvirkes også av erosjon i beker og elver. Økt erosjon vil derfor kunne utløse flere slike skred.

Steinsprang og steinskred:

Steinsprang og steinskred påvirkes av frost- og rotsprenging, og utløses ofte av økt vanntrykk i sprekkssystemer – ofte i forbindelse med intens nedbør. Hyppigere kraftig nedbør vil derfor kunne øke skredfaren, men hovedsakelig mindre steinspranghendelser.

Snøskred (løssnø og flaksred):

Varmere og våtere klima vil gjøre at regn oftere faller på snødekt underlag. Dette vil på kort sikt øke skredfaren, men ikke for de store, sjeldne skredene som omfattes av aktsomhetskartene. På sikt vil snømengden reduseres, og faren for snøskred vil avta.

Jord-, flom- og sørpeskred:

Disse skredene kan bli vanligere og mer skadelige. Sørpeskred har høyt vanninnhold og kan gå i svært slakt terreng. I enkelte tilfeller vil de kunne rekke ut over aktsomhetsområder.

Havnivå, stormflo og bølgepåvirkning:

Havnivåstigning kan føre til at stormflo og bølger strekker seg lengre inn på land, og fører til skader på bebyggelse og infrastruktur som tidligere ikke har vært registrert. Ending i bølgeforholdene har den samme usikkerheten som vindforholdene.

Kart over faresoner og aktsomhetssoner i kommunen:

- Skredfaresoner
- Jord og flomskred (aktsomhetsområder)
- Kvikkleire (aktsomhetsområder)
- Snøskred (aktsomhetsområder)
- Steinsprang og utløsningsområder (aktsomhet)
- Flom (aktsomhetsområder)

Sannsynlig økning:	
Ekstrem nedbør	Det forventes at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann.
Regnflom	Det forventes flere og større regnflommer, og i mindre bekker og elver må man forvente en økning i flomvannføringen.
Jord-, flom og sørpeskred	Økt fare som følge av økte nedbørmengder.
Stormflo	Som følge av havnivåstigning forventes stormflonivået å øke.

Mulig sannsynlig økning:	
Tørke	Til tross for mer sommernedbør, kan høyere temperaturer og økt fordampning gi økt fare for tørke om sommeren.
Isgang	Kortere isleggingssesong, hyppigere vinterisganger samt isganger høyere opp i vassdragene enn i dag.
Snøskred	Med et varmere og våtere klima vil det oftere regne på snødekt underlag. Dette kan redusere faren for tørrsnøskred og øke faren for våtsnøskred i skredutsæe områder.
Kvikkleireskred	Økt erosjon som følge av økt flom i elver og bekker, kan utløse flere kvikkleireskred.

Sannsynlig uendret eller mindre:	
Snøsmelteflom	Snøsmelteflommene vil komme stadig tidligere på året og bli mindre mot slutten av århundret.

Usikkert:	
Sterk vind	Trolig liten endring.
Steinsprang og steinskred	Hyppigere episoder med kraig nedbør vil kunne øke hyppigheten av disse skredtypene, men hovedsaklig for mindre steinspranghendelser.
Fjellskred	Det er ikke forventet at klimaendringene vil gi vesentlig økt fare for fjellskred.

Areal- forvaltning

Her kan du lese om:

Arealregnskap	s. 60
Kommunen i kart	s. 62
Areal i kommuneplanens samfunnsdel	s. 72
Arealstrategi	s. 74

Arealregnskap er et kunnskapsgrunnlag som oppsummerer faktisk og planlagt arealbruk i gjeldende KPA. Regnskapet vil vise hvilke arealer og arealreserver som er tilgjengelige, ikke bebygd og bebygd i seneste planperiode. Regnskapet vil være et godt verktøy for å vurdere faktisk utbygging og sikre at det ikke settes av mer areal til utbyggingsformål enn nødvendig, og at viktige hensyn som natur og primærnæringer ivaretas.

Et arealbudsjett gir oversikt over planlagte endringer i arealdelen. Arealbudsjettet er et resultat av ønsket retning for kommunen, faktiske behov og allerede avsatte arealer. Kunnskapsgrunnlaget danner grunnlag for å kunne si noe om arealbehovet – og dermed arealbudsjettet.

Et arealregnskap viser utbygde områder, og utbyggingspotensialet i eksisterende planer. Utbyggingspotensialet i eksisterende plan vil også kunne være en del av arealbudsjettet. Dette danner grunnlag for vurdering av det faktiske behovet for utbygging, sett i forhold til tidligere avsatt areal. Dersom avsetningene er større enn behovet, et ikke regnskapet i balanse, og bør justeres.

Arealregnskap og -budsjett gir kommunen et bedre grunnlag til å gjøre alternativvurderinger for å unngå tap og nedbygging av verdifulle arealer. Samtidig vil man kunne få økt bevissthet om konsekvensene av arealendringer, både positive og negative.

Sammen med befolkningsprognoser kan arealregnskapet bidra til å vurdere det reelle behovet for endringer i arealplanen. Samtidig har man mulighet til å vurdere behovet for å endre avsetninger som ligger i for eksempel karbonrike myrområder, viktige friluftsområder, skog, blågrønn struktur eller sammenhengende jordbruks- og naturarealer.

Arealregnskapet vil være et viktig hjelpemiddel i dialogen mellom de ulike aktørene i planprosessen, som politikere, utbyggere samt regionale og statlige myndigheter.

Arealregnskap

Arealregnskapet tar utgangspunkt i gjeldende KPA, reguleringsplaner, eldre bebyggelsesplaner og tidligere utbygde områder.

Regnskapet viser arealer avsatt og brukt til utbyggingsformål. I tillegg synliggjør regnskapet urealiserte (ikke-utbygde) områder – kommunens planreserve – altså arealer avsatt til utbyggingsformål i gjeldende plan, som ikke er utbygd.

Det vil også skille på kommunens totale areal, og kommunens sannsynlige «byggesone». «Byggesonen» er for enkelthets skyld definert som områder under 150 moh., og som ligger nærmere enn 1 km fra inngrep.

Kommunens areal:	Areal i dekar:	Andel av landareal:
Totalt areal inkl. hav	3 684 166,0	107,10 %
Totalt landareal	3 439 936,0	100,00 %
Kommunens «byggesone»*	267 751,0	7,78 %
Bebygd, opparbeidet og planreserve	22 781,00	0,66 %

«Byggesonen» er for enkelthets skyld definert som områder under 150 moh., og som ligger nærmere enn 1 km fra inngrep – samt verneområder.

Arealer avsatt i KPA og detaljregulering:

- Avsatte områder** – områder avsatt til utbygging, i gjeldende KPA eller i detaljreguleringsplaner
- «Utbygd» avsatt areal** – områder som er avsatt i plan, og er regnet som utbygd
- Antatt planreserve** – områder avsatt i plan, men ikke er utbygd
- Planreservens andel av avsatte områder** – hvor stor andel av avsatte arealer som fortsatt er tilgjengelig for utbygging
- Andel av kommunens areal** – hvor stor del av kommunens landareal avsetningene utgjør
- Andel av «byggesone»** – hvor stor del av kommunens «byggesone» arealene utgjør, under 150 moh. og i inngrepsområder

Kategori:	Avsatte områder – dekar:	«Utbygd» avsatt areal:	Antatt planreserve – dekar:	Planreservens andel av avsatte områder:	Andel av kommunens areal:	Andel av kommunens «byggesone»:
Bolig eller sentrumsformål	10 400,00	1 565,00	8 835,00	84,95 %	0,30 %	3,88 %
Fritidsbebyggelse	1 331,00	162,00	1 168,00	87,82 %	0,04 %	0,50 %
Tjenesteyting	328,00	247,00	81,00	24,70 %	0,01 %	0,12 %
Turistformål*	343,00	343,50	0,00	0,00 %	0,01 %	0,13 %
Handel	107,00	82,00	26,00	24,07 %	0,00 %	0,04 %
Næringsvirksomhet	607,00	151,00	456,00	75,12 %	0,02 %	0,23 %
Råstoffutvinning	672,00	185,00	486,00	72,43 %	0,02 %	0,25 %
Kombinerte formål	103,00	90,00	13,00	12,62 %	0,00 %	0,04 %
Idrettsanlegg	1 099,00	173,00	927,00	84,27 %	0,03 %	0,41 %
Andre formål	576,00	576,00	0,00	0,00 %	0,02 %	0,22 %
Samferdselsanlegg	2 746,00	2 362,00	384,00	13,98 %	0,08 %	1,03 %
Sum	18 312,00	5 936,50	12 376,00	67,58 %	0,53 %	6,84 %

*Arealavsetninger for turistformål er tatt ut av fylkeskommunens regnskap, og kommer ikke frem i denne tabellen.

1 dekar er 1000 m².
En internasjonal
fotballbane tilsvarer
7,14 dekar (daa)

Bebygd eller opparbeidet areal – (hovedklasser):

Kategori:	Antall dekar:	Andel av kommunens areal:	Andel av kommunens «byggesone»:
Bebygd eller opparbeidet areal	10 405,00	0,30 %	3,89 %
Transport/telekom	5 325,00	0,15 %	1,99 %
Boligbebyggelse	2 277,00	0,07 %	0,85 %
Næring og tjeneste	722,00	0,02 %	0,27 %
Fritidsbebyggelse	519,00	0,02 %	0,19 %
Uklassifisert bebyggelse	186,00	0,01 %	0,07 %
Landbruk/fiske	866,00	0,03 %	0,32 %
Undervisning/barnehage	85,00	0,00 %	0,03 %
Idrettsområde	227,00	0,01 %	0,08 %
Grønne områder	81,00	0,00 %	0,03 %
Kultur/religion	47,00	0,00 %	0,02 %
Helse og sosial	–	–	–
Teknisk infrastruktur	–	–	–

Kommunen i kart

Arealplanleggingen må ta hensyn til mange ulike faktorer som kan ha konsekvenser for både miljø og sikkerhet. I denne kartfremstillingen vises kart hvor ulike miljøfaktorer, fare- og aktsomhetssoner gjør en raskt siling for å finne utgangspunkt for kommunens «byggesone». Kort sagt, disse temaene krever ekstra hensyn til både naturforhold og sikkerhet, for å unngå skader og sikre at utviklingen er bærekraftig.

Høyde over 150 moh.:

Områder som ligger høyt over havet, har andre klimaforhold og vanskeligere infrastrukturforhold. Det er på generell basis i Nord-Troms «bratte og karrige» områder det tradisjonelt ikke har vært bygget mye i. Dette kan gjøre det vanskeligere å bygge eller utvikle området, og kan også påvirke naturmiljøet.

Inngrepsfrie områder:

Inngrepsfrie områder ligger lengre enn én kilometer fra eksisterende inngrep som infrastruktur eller bygninger. Inngrepsfrie områder er viktige for friluftsliv, rekreasjon og klimaregulering, og sikrer områder for økosystemtjenester. I tillegg vil kostnaden for etalering av infrastruktur i slike områder potensielt bli høye.

Vann, fulldyrka jord, myr, innmarksbeite:

Områder med vann, fulldyrka jord og myr er spesielt viktige for matproduksjon og naturvern. Arealplanlegging må ta stilling til slike områder for å opprettholde jordbruk, matberedskap, biologisk mangfold og viktige naturtyper.

Faresone skred (kartlagt):

Områder som er i faresone for skred er risikofylte for både mennesker, bygninger og infrastruktur. Planleggingen må sørge for at byggeaktivitet ikke skjer i slike farlige soner, eller at nødvendige tiltak blir tatt for å redusere risikoen.

Verneområder:

Verneområder er områder som er beskyttet for å bevare natur, dyreliv eller kulturminner. Utvikling av slike områder er ikke umiddelbart relevant, da de er vernet for inngrep.

Aktsomhetssone steinsprang:

Steinsprang kan være farlige og kan skape skade på bygninger og infrastruktur. Arealplanlegging må vurdere disse sonene for å unngå bygging i områder der risikoen er for høy, eller hvor det må iverksettes andre sikkerhetstiltak.

Aktsomhetssone snøskred (2023):

Områder med risiko for snøskred må tas med i arealplanleggingen, spesielt i fjellområder. Dette kan innebære restriksjoner på bygging eller spesifikke sikkerhetstiltak for å beskytte mennesker.

Aktsomhetssone jord- og flomskred:

Jord- og flomskred kan føre til store skader på både natur og infrastruktur. Planlegging må ta hensyn til disse sonene for å unngå bygging i risikoområder eller sørge for at nødvendige sikringstiltak er på plass.

Aktsomhetssone flom:

Flomsonekart viser områder med høy risiko for flom. Arealplanlegging må unngå bygging i disse områdene eller sørge for at bygninger og infrastruktur er tilpasset for å tåle flom.

«Byggesone»:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Verneområder

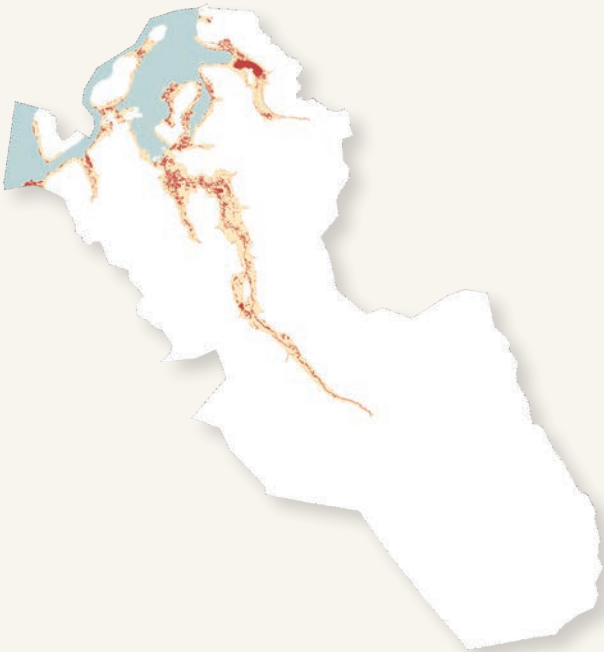
Middels:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder
- Aktsomhetssone steinsprang
- Aktsomhetssone snøskred (2023)
- Aktsomhetssone jord- og flomskred

Lav:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder

Høy:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder
- Aktsomhetssone steinsprang
- Aktsomhetssone snøskred (2023)
- Aktsomhetssone jord- og flomskred
- Aktsomhetssone flom

Kategori:	Antall dekar:	Andel av kommunens landareal:
Kommunens landareal	3 439 936,0	100,00 %
Kommunens «byggesone»	267 751,0	7,78 %
Sone «lav»	207 398,8	6,03 %
Sone «middels»	94 248,2	2,74 %
Sone «høy»	88 025,9	2,56 %

«Byggesone»:

«Byggesone»:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Verneområder

«Lav»:

Lav:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder

«Middels»:

Middels:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder
- Aktsomhetssone steinsprang
- Aktsomhetssone snøskred (2023)
- Aktsomhetssone jord- og flomskred

«Høy»:

Høy:

- Høyde over 150 moh.
- Inngrepsfrie områder
- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder
- Aktsomhetssone steinsprang
- Aktsomhetssone snøskred (2023)
- Aktsomhetssone jord- og flomskred
- Aktsomhetssone flom

Zoom bygder – «høy»:

Storslett:

Sørkjosen:

Rotsundelv:

Oksfjordhamn:

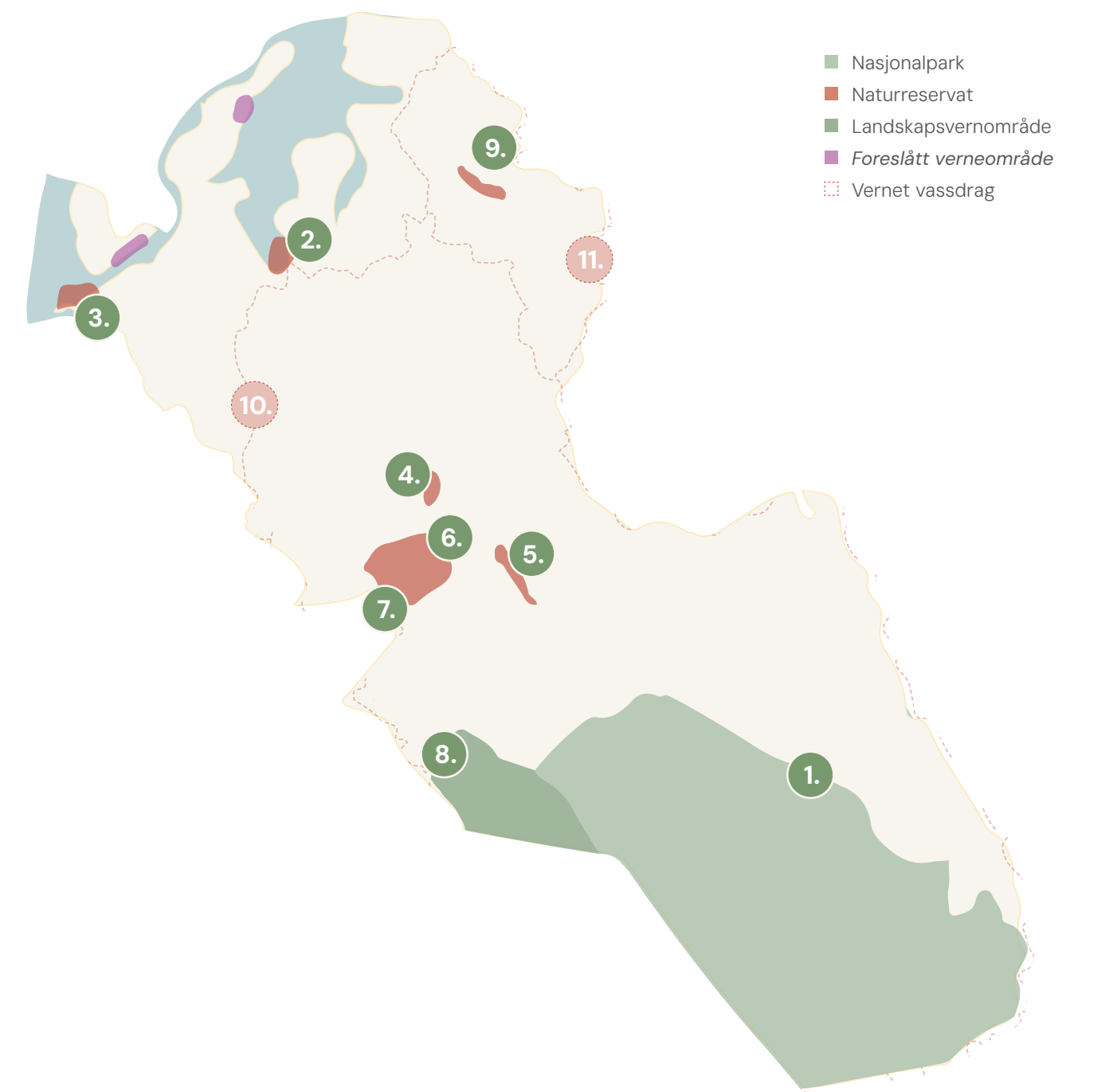
«Høy» – hele kommunen:

Høy – uten 150 moh.:

- Vann, fulldyrka jord myr, innmarksbeite
- Faresone skred (kartlagt)
- Verneområder
- Aktsomhetssone steinsprang
- Aktsomhetssone snøskred (2023)
- Aktsomhetssone jord- og flomskred
- Aktsomhetssone flom

Verneområder:

Område:	Vernestatus:
1. Reisa	Nasjonalpark
2. Reisautløpet	Naturreservat + ramsarområde
3. Språkenesøra	Naturreservat
4. Lindovara/Lintuvaaran/Loddevári	Naturreservat
5. Gearpmesorda	Naturreservat
6. Pihkahistamaelva	Naturreservat
7. Jávreoaiivvit	Naturreservat
8. Ráisduottarháldi	Landskapsvernområde
9. Oksfjorddalen/Áksovuonvuomi	Naturreservat
10. Reisavassdraget	Vernet vassdrag
11. Fiskelva (Oksfjordvassdraget/ Stuoravuovddijohka)	Vernet vassdrag

Foto: Petr Pavlíček
Visit Lyngenfjord

«Samfunn Nordreisa»

Landsby

- Bygge videre på styrker innen reiseliv, kultur, servicetilbud og nasjonalparklandsbyen – legge til rette for arealmessig utvikling
- Jobbe strategisk med reiselivsplanlegging og besøksforvaltning
- Respektere naturmiljø og kulturarv
- Bygge kommunen videre som en sterk idrettskommune
- Legge til rette for utvikling av videregående skole
- Legge vekt på fortetting og forbedring av sentrum og bygdesentra
- Tilrettelegge bedre for myke trafikanter
- Sikre utvikling i landbruket
- Være en tydelig og synlig port til natur- og nasjonalparkopplevelser
- Sikre bærekraftig bruk av natur og utmark
- Øke innbyggernes myke mobilitet
- Legge til rette for aktivitet og utvikling i primærnæringene
- Styrke og utvikle kultur, idrett og aktivitetstilbudet
- Styre bruken av natur og utmark

- Sikre areal til gode møteplasser, spesielt for ungdom
- Legge tydelige føringer for utvikling av kommunen, med spesielt fokus på forskjønnning og tydelige krav til utforming av våre omgivelser
- Jobbe aktivt med besøksforvaltning og styrke servicetilbudet rundt det

Attraktiv

- Legge til rette for god utvikling av sentrum og bygdesentra i hele kommunen
- Jobbe aktivt med omgivelsene for å forbedre det eksterne inntrykket
- Sikre arealer til variert boligsammensetning som passer alle livsfaser og –situasjoner
- Legge til rette for utvikling av lag, foreninger og frivillighet

- Ha god infrastruktur for fritidsaktiviteter og folkehelse
- Legge til rette for grønne prosjekter, både for næringsutvikling og for innbyggernes hverdag
- Ta grep i planleggingen for å sikre en mer sammensatt boligmasse, spesielt nært servicetilbud

Regionsenter

- Jobbe tett med nabokommuner for utvikling av regionen, både for innbyggere og næringsliv
- Bruke bygdevektstavtalen for å forbedre arealplanleggingen
- Sikre gode arealer til et mangfoldig arbeidsliv og boforhold
- Ha arealer til utvikling av regionsenterfunksjoner og servicetilbud
- Samhandle i arealutviklingen for å styrke regionen
- Utviklingen i regionen som helhet, bidrar også til utvikling av Nordreisasamfunnet
- Utvikle posisjonen som tjeneste- og servicesenter i regionen
- Videreutvikle eksisterende næringsliv og legge til rette for nyetableringer
- Arealer for et variert arbeidsplassstilbud

- Bruke bygdevektstavtalen til å sikre utvikling, og sikre treffsikre arealavsetninger
- Bidra til en arena for samarbeid mellom kommune, næringsliv og frivillighet
- Gjøre Nord-Troms til en betydelig aktør innen digital kultur

Kommuneorganisasjonen

- Vurdere kommunens egne arealer og prioriteringen av disse (både bygde arealer og tomtebeholding)
- Oppdatert planoversikt
- Oppdatert kunnskap om egne arealer

Oppfriskning av KPS?

[Les planen her](#)

Utdypet arealstrategi:

«Samfunn Nordreisa» – arealstrategi:

Utarbeide en næringsstrategi, for å tydeliggjøre typen areal og lokasjon

- Tydeliggjøre hvilke næringer det spesielt ønskes tilrettelagt for, og hvilke arealer som trengs, og hvor disse bør plasseres

Vurdere behovet for flere hensynssoner for landbruk og reindrift, for å ivareta framtidig matproduksjon

- Unngå inngrep og nye arealavsetninger på dyrket mark og dyrkbar jord, så langt det er mulig
- Beitearealer bør sikres med hensynssoner og i minst mulig grad forstyrres av andre formål

Vurdere alle eksisterende arealavsetninger som nye innspill, for å etterstrebe arealnøytralitet og oppdatere framtidig arealbruk etter dagens krav og politiske ønsker

- Kartlegge arealer som er avsatt i plan og ikke har igangsatt utbygging/detaljplan
- Informere eiere om at arealer som er avsatt vil bli vurdert som «nytt innspill» etter oppdaterte kriterier
- Se på om avsatte arealer kan flyttes eller justeres til bedre å tilpasses attraktivitet eller andre forventninger

Ha et sterkt fokus på næringsarealer, og vurdere faktiske behov for næringsareal, samt hvilke typer areal det er bruk for i kommende arealdel

- Vurdere områder som egner seg for næringsutvikling, og se det i sammenheng med hvilke næringer kommunen ønsker å rette ekstra fokus på
- Sikre kvalitet foran kvantitet i næringsarealer, med fokus på byggbarhet og smidig utviklig

Tilrettelegge for et gå- og sykkelvennlig samfunn i sentrum og distriktene

- Analysere hvor det er behov for nye og/eller bedre forbindelser for gående og syklende
- Spesielt sikre trygge ferdselsårer for barn og unge, samt de som ikke kan, eller vil, benytte bil
- Nye arealavsetninger skal så langt det er mulig fremme myk trafikk og redusere transportbehovet

Vurdere tiltak for å ivareta Reisaelva sine kvaliteter og unngå flomhendelser

- Sikre Reisaelva gjennom hensynssoner, både elvas naturlige kvaliteter og de tjenestene vassdraget lever til lokalsamfunnet
- Vurdere restriksjoner på inngrep i og nært vassdraget som kan påvirke økosystemtjenestene og kvaliteten

Opprette tidlig og god dialog med reindriften for å sikre deres interesser i arealplanlegging

- Videreføre jevnlige møter med næringen og sikre interessene og næringens utviklingskapasitet i planleggingen
- Kontinuerlig fokus på samlet belastning, spesielt i sammenheng med klimaendringer, ferdsel og inngrep

Prioritere fortetting ved eksisterende infrastruktur foran nedbygging av nye areal, slik som bygdesentre og kommunesentre, for å ivareta sentrumsnær natur, unngå nybygging av nye areal, og redusere

biltransportbehovet

- Styrke tjeneste- og servicetilbudet gjennom å fokusere på bedre bruk av allerede avsatte arealer
- Videreutvikle sentrum og bygdesentra for bosetting og næringsliv

Igangsette planvask av eksisterende planer for å tilpasse eksisterende planverk til dagens kunnskapsnivå og regelverk

- Vurdere eldre planers intensjon og se på mulige tilpasninger til ny kunnskap og/eller behov
- Se på endringer som kan forbedre eldre planer, eller gjøre de mer hensiktsmessige for moderne byggeri

Et fullstendig arealregnskap skal utarbeides som grunnlag for kommuneplanens arealdel

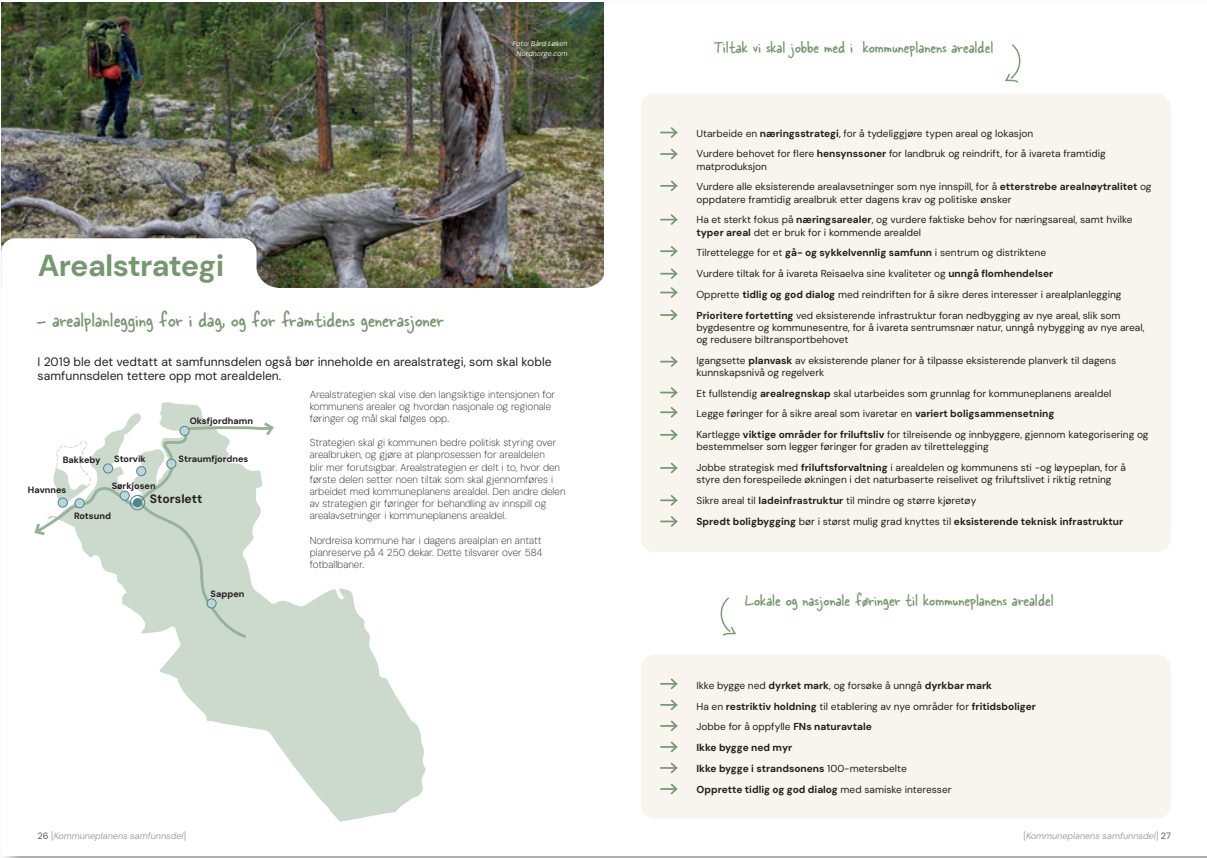
- Bruke arealregnskapet aktivt for å oppnå arealnøysomhet og fleksibilitet for fremtiden
- Vurdere tidligere avsatte områders kvalitet og se på om de er lokalisert riktig for utbygging

Legge føringer for å sikre areal som ivaretar en variert boligsammensetning

- Aktivt bruke planverket for å sikre en bedre boligsammensetning – mer tilpasset demografiske endringer og moderne behov
- Etterstrebe livsløpsstandard for framtidig endrede behov

Kartlegge viktige områder for friluftsliv for tilreisende og innbyggere, gjennom kategorisering og bestemmelser som legger føringer for graden av tilrettelegging

- Bruke hensynssoner for friluftsliv, og vurdere hvilke områder som tåler, eller ikke tåler, økt trafikk eller ferdsel

Jobbe strategisk med friluftsförvaltning i arealdelen og kommunens sti –og löypeplan, for å styre den forespeilede ökningen i det naturbaserte reiselivet og friluftslivet i riktig retning

- Sikre löper som kan sikres i arealplanen, og jobbe videre med en oppdatert sti- og löypeplan som aktivt kan brukes i samfunnsutviklingen

Sikre areal til ladeinfrastruktur til mindre og större kjöretöy

- Sette av arealer til ladeinfrastruktur, og se behovet for ladeestasjon(er) for större kjöretöy i en regional sammenheng
- Sikre at infrastrukturen legge tilknyttet servicetilbud

Spredt boligbygging bör i störst mulig grad knyttes til eksisterende teknisk infrastruktur

- Vurdere det faktiske behovet for spredt boligbebyggelse basert på innspill med planer om utbygging
- Retningslinjer med krav om nærhet til eksisterende infrastruktur, uten större inngrep

Ikke bygge ned dyrket mark, og forsöke å unngå dyrkbar mark

- Sikre at dyrket jord og dyrkbar jord bevarer i störst mulig grad – det skal være gode grunner til å bygge ned, selv om den ikke driftes pr. dags dato

Ha en restriktiv holdning til etablering av nye områder for fritidsboliger

- Vurdere det faktiske behovet for fritidsboligområder, og se de i sammenheng med lokal bruk versus turisme
- Se behovet opp mot infrastruktur, sammenhengende naturarealer og utmarksbruk

Jobbe for å oppfylle FN's naturavtale

- Se på mulige hensynssoner rundt eksisterende verneområder, og ivaretagelse av vernebestemmelser i områdene
- Vurdere nye områder som er aktuelle for vern

Ikke bygge ned myr

- Avsatte områder på myrarealer vurderes på nytt
- Nye områder unngår arealavsetninger på myr

Ikke bygge i strandsonens 100-metersbelte

- Strandsone er 100-metersbeltet mot sjö
- Bruke 100-metersgrensen som utgangspunkt, men gjøre justeringer der hvor det er naturlig, og det ikke påvirker viktige verdier/viktig tilgang i strandsonen (retningslinjer for sone 3 kommuner – herunder alle kystkommuner i Troms. Det kan likevel gis strengere krav i deler av kommunen både gjennom arealdel og andre planer)

Opprette tidlig og god dialog med samiske interesser

- Sikre mot inngrep i särs viktige områder, og unngå i så stor grad som mulig å gripe inn i viktige områder – interessen sikres gjennom jevnlig dialog (ärlige möter og konsultasjon)

Begrepsavklaringer

Vern

Verneområder er områder hvor det er bestemt at naturen skal beskyttes mot inngrep eller forstyrrelser. Vern i Norge dreier seg om beskyttelse av landskap, for eksempel ved å verne mot vann- og luftforurensning fra inngrep og avrenning fra kloaknett og landbruk. I tillegg vernes natur for å bevare naturmangfold som påvirkes av nedbygging og oppstyking.

Inngrepsfri natur

Natur som ligger lengre enn én kilometer fra inngrep, som vei, bygg eller teknisk infrastruktur, regnes som inngrepsfri natur. Natur som ligger fem kilometer eller mer fra slike inngrep regnes som villmarkspreget natur.

Innsigelse:

En innsigelse er en formell protest mot et vedtak, eller forslag til vedtak. Innsigelser kan fremmes av offentlige myndigheter, som fagmyndighet, fylkeskommuner, kommuner, Sametinget eller statsforvalter. Privatpersoner kan ikke fremme innsigelse. Innsigelser brukes hvis et vedtak ikke har et godt nok beslutningsgrunnlag, eller går imot regionale og nasjonale forventninger og regler. Å fremme en innsigelse er ikke det samme som et absolutt veto, men det gjør at vedtaket ikke er gyldig før innsigelsen er løst.

«Grønne næringer»:

I hovedsak betyr dette produksjon og næringsaktivitet av en art som gjør den mer klima-, miljø- og naturvennlig – i tråd med FNs bærekraftsmål. En næring kan også være grønn i relative termer, ved at den er mer miljøvennlig enn det den erstatter, men likevel ikke er fri for miljøpåvirkning. Per i dag er det næringene bygg- og anlegg, vann, avløp, renovasjon og kraftproduksjon som har bidratt mest til produksjon av grønne varer og tjenester i Norge.

Fortetting:

Handler om å bygge mer på et sted, fremfor å ta i bruk nye områder. For eksempel å bygge mellom eksisterende bebyggelse, bygge til eller bygge på. Mindre bygningsmasse kan erstattes med større bygningsmasse som huser flere funksjoner osv. I hovedsak handler det om å få plass til mer, mennesker og aktivitet, uten å ta i bruk nye arealer. Å fortette betyr ikke nødvendigvis å «urbanisere» eller å gjøre trangere.

Transformasjon:

Transformasjon kan oversettes til gjenbruk eller rehabilitering – å bruke et område på en annen, eller bedre, måte enn tidligere. Et industriområde i brakk kan gjenbrukes til å bli et boligområde, eller et næringsområde kan rehabiliteres slik at det fungerer bedre og blir plass til flere aktører på samme område. Det kan også bety å tilpasse eksisterende bebyggelse til nye behov.

Risiko –og sårbarhetsanalyse – ROS

ROS-analyse kartlegger mulige farer, som for eksempel flom, skred, brann eller tekniske ulykker. Deretter vurderes både hvor sannsynlig det er at disse hendelsene skjer, og hvor alvorlige konsekvensene vil være for mennesker, miljø, økonomi og infrastruktur. For å gjøre dette brukes ofte en risikomatrise, som hjelper med å se hvilke farer som er mest kritiske.

Videre undersøkes hvor sårbart samfunnet eller området er. Om vi har gode nok evakueringsmuligheter, og om nødvendig beredskap på plass. Basert på disse vurderingene foreslås tiltak for å redusere risiko, for eksempel ved å unngå bygging i utsatte områder, bygge flomvern eller forbedre varslingsystemer.

ROS-analyse er spesielt viktige i arealplanlegging. Når en kommune planlegger hvor boliger, veier og næringsområder skal ligge, må de sikre at det ikke bygges i utsatte områder uten nødvendige tiltak. Hvis en analyse viser høy risiko, må det enten finnes tryggere alternativer eller iverksettes løsninger for å gjøre området sikrere. På denne måten bidrar ROS-analyser til å skape trygge bærekraftige lokalsamfunn.

Konsekvensutredning – KU

KPA omfattes alltid av kravet til konsekvensutredning. Konsekvensutredning er en vurdering og beskrivelse av de miljø- og samfunnsmessige virkningene som vil komme av en arealplan, arealendring, arealavsetning eller tiltak. Sentrale tema kan være vurderinger som sier noe om framtidig utbygging er akseptabelt, eller ikke, samt hvilke arealformål områdene bør ha.

Hvis det for eksempel i KPA legges opp til utbygging i et natur- eller landbruksområde, forutsettes det at natur- og landbruksverdiene i området er kjente, og at forslaget påvirkning på disse er nøye vurdert. Det betyr en beskrivelse og vurdering både av hvordan man antar utbyggingen vil påvirke viktige verdier, men også hvilke konsekvenser selve omdisponeringen vil få. Det vil for eksempel være hvilke natur- eller landsbruksverdier som går tapt ved nedbygging, eller hvor stort klimagassutslipp som kan forventes av at arealet blir bebygd. Tilsvarende er det en forutsetning at det ved nye utbyggingsområder er gjort en vurdering opp mot statlige og regionale føringer gitt i aktuelle lovverk og statlige planretningslinjer.

KPA skal ha et overordnet, langsiktig og helhetlig perspektiv. Derfor bør konsekvensutredning også ha fokus på strategiske problemstillinger og temaer. I tillegg til generelle krav til KU, er det for KPA tre absolutte krav:

- Det skal gis en beskrivelse av virkninger for miljø og samfunn for hvert nytt utbyggingsområde planen omfatter.
- KU skal inneholde en vurdering av de samlede arealbruksendringene i planen, altså hvordan miljø og samfunn blir påvirket av summen av de foreslåtte enkeltområdene.
- KU, med redegjøring for punktene over, skal legges ut til offentlig høring. I tilfeller hvor det kommer frem berettigede innvendinger til KU, skal det utføres tilleggsutredninger. Disse skal sendes på høring før plansaken kan tas opp til sluttbehandling.

Alternativvurderinger

Utredning av alternativer bør stå sentralt i arbeidet med KPA. Med «alternativer» menes både alternative løsninger for overordnet utbyggingsmønster og alternative konkrete utbyggingsforslag. I tråd med dette bør KU av KPA fokusere på hvordan viktige miljø- og samfunnshensyn påvirkes av alternative strategiske valg som er oppe i planarbeidet.

Areal –og naturregnskapet vil være sentralt for å gi et godt kunnskapsgrunnlag for alternativvurderinger, spesielt med tanke på omdisponeringer og nedbygging av særlig verdifulle arealer.

Ut ifra kunnskapsgrunnlaget vil det være mulig å ta i bruk scenarioplanlegging med ulike rammeverk, for å kunne ta gode avgjørelser i en kompleks samfunnsutvikling, og et stadig mindre gjenkjennelig klima.

Notater

NORD-TROMS
PLAN OG EIENDOM